

Vaneritehtaan alue koillisesta (lähde: KJ/UPM?)

VIIALAN VANERITEHDAS

Rakennushistoriallinen selvitys ja inventointi

04.02.2010

ARKKITEHTITOIMISTO HANNA LYYTINEN OY

ESIPUHE

Inventoinnin tavoitteena on selvittää entisen Viialan vaneritehtaan kiinteistön rakennushistoriaa ja inventoida nykyinen rakennuskanta kulttuurihistoriallisten merkitysten näkökulmasta ajankohtaisten rakennushankkeiden ja uusikäytön tarpeisiin. Selvitys jakautuu kahteen päälukuun. Ensimmäisessä esitetään kootusti teollisuuskiinteistön rakennusvaiheet ja lyhyesti niiden taustat. Toisessa esitetään yksittäisten tuotantorakennusten rakennus- ja muutosvaiheet ja dokumentoidaan nykytilanne tekstein ja valokuvin. Rakennusinventoinnin tavoitteena on esittää tuotantorakennuksen ominaisuuteen tärkeimmät tekijät. Tiloja ja rakennusosia ei ole kartoitettu yksityiskohtaisesti. Lopussa on lyhyt yhteenveto kohteen kulttuurihistoriallisista ominaispiirteistä.

Selvitys antaa eväitä tehdaskompleksin ja sen osien kulttuuriarvon määrittämiseen vaikka ei sisälläkään varsinaista kulttuurihistoriallista arviointia. Ennen kiinteistön uusikäyttöön tähtäävän rakennustoiminnan aloittamista on määritettävä tehtaan rakennusperinnön ja sen osien kulttuurihistoriallinen merkitys. On ilmeistä, että paikalla, jossa on ollut merkittävää teollista toimintaa 130-vuoden ajan, on kulttuurihistoriallista arvoa Akaalaisen teollisuushistorian muistomerkkinä. Rakennusten yksityiskohtaisempi arvottaminen jää viranomaisten tehtäväksi.

Selvityksen tärkeimmät lähteet ovat Lauri Putkosen 30.5.2008 päiväämä selvitys Viialan vaneritehtaan teollisuusympäristö ja sen päälähde Viialan tehtaiden satavuotishistoriikki Aulis J. Alasen ja Reijo Ahtokarin Sata vuotta teollisuutta Viialassa vuodelta 1973. Näiden lisäksi on tutkittu rakennuspiirustuksia ja inventoitu kohteita paikan päällä. Prosessikuvaus perustuu Pekka Kinnarin haastatteluun tehtaalla joulukuussa 2009. Piirustusaineistot ovat pääosin tehtaan käyttöarkistosta ja tilaajan toimittamia. Vanhimmat rakennuspiirustukset ovat

kadonneet. 1950-luvulta alkaen suunnitelmapiirustuksia on tallalla. Tehtaan käyttöarkisto on järjestelemätön ja puutteellinen. Valokuvien lähteet esitetään kuvatekstien yhteydessä. Mikäli lähdetieto puuttuu, kuva on tekijän.

Selvityksen on tilannut UPM kiinteistöyksikkö. Tilaajaa on edustanut Heikki Tolvanen ja konsultti Kari Immonen. Selvitys on toteutettu Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy:ssä joulukuussa 2009-2010. Työhön on osallistunut allekirjoittaneen lisäksi arkkitehtiylioppilas Marko Kormu.

Tampereella 4.2.2010

Hanna Lyytinen, arkkitehti SAFA

SISÄLLYS

ESIPUHE	3
1 RAKENNUSVAIHEET	7
1.1 1880-1890 teollinen toiminta tehdasalueella alkaa	9
1.2 1920-luku tehdasalue rakentuu uudelleen tulipalojen jälkeen	10
1.3 1939-1947 sotavuodet ja jälleenrakennusajan alku	11
1.4 1950-1952 vaneritehtaan ensimmäiset laajennukset	12
1.5 1956-1962 lastulevytehdas perustetaan	13
1.6 1968-1974 vaneritehtaan myöhemmät laajennukset	14
1.7 2009 nykytilanne	15
1.8 Yhteenveto teollisuusalueen yrityshistoriasta ja tuotantolaitoksista	15
1.9 Vanerin tuotantoprosessiperiaate Viialassa	17
2 RAKENNUSKOHTAINEN INVENTOINTI	19
A. KONTTORI	20
B. VANERITEHDAS	22
B1. Ent. lasitehdas, kaarihalli	23
B2. Uusi kaarihalli	26
B3. Vaneritehtaan laajennusosa	28
B4. Vaneritehtaan viimeistelyosasto/ vanerivarasto	32
VANERITEHTAAN PROSESSIIN LIITTYVÄT RAKENNELMAT	34
B6. Kuorimo/ hakkuri	34
B7. Hautomoallas	36

C. JALOSTETEHIDAS	37
C8. Puurakennetehdas	38
C9. Viimeistelyhalli	40
C10. Jalostushalli	42
C11. Lastuamisosasto	44
D. VOIMALAITOS JA SAVUPIIPPU	46
E. MUUT RAKENNUKSET	50
E12. Vanerivarasto (lastulevyvarasto)	50
E14. Korjaamo	52
E15. Keskusvarasto	54
3 YHTEENVETO	57
4 LÄHTEET	59
5 PIIRUSTUSLIITTEET	60

1 RAKENNUSVAIHEET

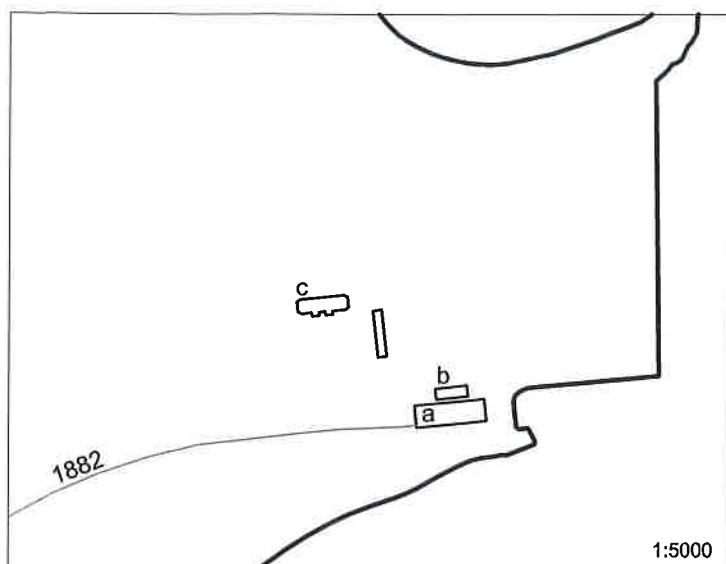
Viialan saha ja lasitehdas, kuva todennäköisesti 1920-luvun lopulta tai -30 -luvulta.
(kuvalähde: AA (VTA))

Viialan vaneritehtaan alueen teollinen historia on pitkä. Alueella on toiminut höyrysaha, lasitehdas, valtion lentokonetehdas, puurakenne- ja ovitehdas (talotehdas), vaneritehdas sekä lastulevytehdas. Vanajaveteen kuuluvalla Jumusselälälle työntyvän niemen sijainti Kokemäenvesistöön kuuluvan vesitien varrella ja Helsinki-Tampere rautatien läheisyydessä on tarjonnut ihanteelliset edellytykset puunjalostusteollisuuden kehittämiseen. Puuraaka-aineen saatavuus oli hyvä ja valmiiden tuotteiden kuljetusyhteydet etelään Hämeenlinnaan ja Helsinkiin sekä länteen Turkuun ja Poriin olivat valmiit. Akaan teollisen kehityksen edellytyksiä ja historian alkuvaiheita on käsitelty Lauri Putkosen rakennusvaiheselvityksessä, joka on liitteenä, eikä näitä teollisuushistoriallisia taustoja käsitellä tässä.

Rakennusvaiheet -luku esittää teollisuusympäristön kehittymisen 1900-luvulla karttojen ja piirroskaavioiden avulla ja keskittyy nykyisten rakennusten rakennus- ja muutosvaiheiden kuvaamiseen osana teollisuuskompleksia. Valitut muutosvaiheet on valittu rakennustoiminnan perusteella. Rakentaminen ja yrityshistoria eivät seuraa tarkasti toisiaan.

Rakennusvaihekaaviot seuraavat Viialan vaneritehtaan ympäristön rakentumista. Väritetty rakennus on säilynyt nykypäivään. Nykypäivään säilyneet rakennukset on numeroitu kronologisesti. Valitut vuosiluvut perustuvat suunnitelmapiiirustusten tai rakennuksen valmistumisvuosiin. Eri ajanjaksoina valmistuneita rakennuksia kuvataan eri sävyin. Vanhojen rakennuspiirustusten

ja karttojen puutteen vuoksi rakennusvaihekaaviot ennen vuotta 1958 esittävät lähinnä nykypäivään säilyneet rakennelmat ja rakennukset. Purettuja rakennuksia esitetään vain, mikäli näistä on säilynyt tietoa. Tästä syystä varhaisimpia kaavioita ei voida tarkastella aikakauden rakennetun ympäristön kuvaajana, vaan kaavioiden tarkoituksena on ennen muuta esittää ajanjaksolta nykypäivään säilyneet kohteet.

1.1 1880-1890 teollinen toiminta tehdasalueella alkaa

Höyrysaha uusitaan ja lasitehdas perustetaan

yritys: Akkas Ångsågsaktiebolag – Akaan Höyrysaha-
osakeyhtiö (1937 alkaen Viiala Oy (AA s.65))

toiminta: höyrysaha, lasitehdas

Ensimmäinen, nykyisen teollisuusalueen lounaispuolella sijainnut höyrysaha paloi heinäkuussa 1880, jonka jälkeen aloitettiin heti uuden puurakenteisen sahan rakentaminen nykyiselle alueelle. Valmiin sahatavaran kuljetus Viialan rautatieasemalle oli jatkuvasti ongelmallista, joten 1882 vedettiin asemalta tontille sivuraide, jota pitkin puutavara saatiin kuljetettua. Sahan yhteyteen rakennettiin voimalaitos 1880-luvun alkupuolella. Kasvavien sahausjättemäärien hyödyntämiseksi päätettiin keväällä 1890 perustaa sahan yhteyteen lasitehdas, jonka oli määrä valmistaa pulloja kotimaan markkinoille. Kesällä 1906 puurakenteinen lasitehdas paloi ja tilalle rakennettiin välittömästi uusi tehdas, joka oli käyttökunnossa vuoden 1906 loppuun mennessä. Vuonna 1916 lasitehdas paloi uudelleen ja tuotanto saatiin käyntiin vuoden 1917 keväällä. Sodan aikana 1918 tehdas oli pitkään seisoksissa ja sen jälkeenkin tuotanto vaatimatonta, kunnes 1921 tehdas tuhoutui jälleen tulipalossa. (LP)

Tehdasalueen kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessin perustuva rakentamisen periaate syntyy lasitehtaan rakentamisen myötä sahan rinnalle. Tukat uitettiin sahalle ja varastoitiin rannassa sahan edustalla.

Säilyneisyys:

Rakennusvaiheesta on säilynyt vanhempi rautatie. Rakennuksia ei ole säilynyt.

1890

Kaavio perustuu kirjalliseen tietoon (AA, LP) ja 1920-luvun asemapiirustuskarttojen arviointiin (liitteet 1 ja 2). Lähdetietojen vähäisyyden vuoksi kaavio esittää aikakauden rakennuskannasta todennäköisesti vain osan. Sahan ja lasitehtaan lisäksi alueella on mahdollisesti ollut myös muita tuotantoa palvelevia varastoja asuinrakennuksia.

Rakennukset:

- a. höyrysaha, 1880 (paloi 1924)
- b. voimalaitos, 1880-l.
- c. lasitehdas, 1890-l (palot 1906, 1916, 1921)

Lukuohje:

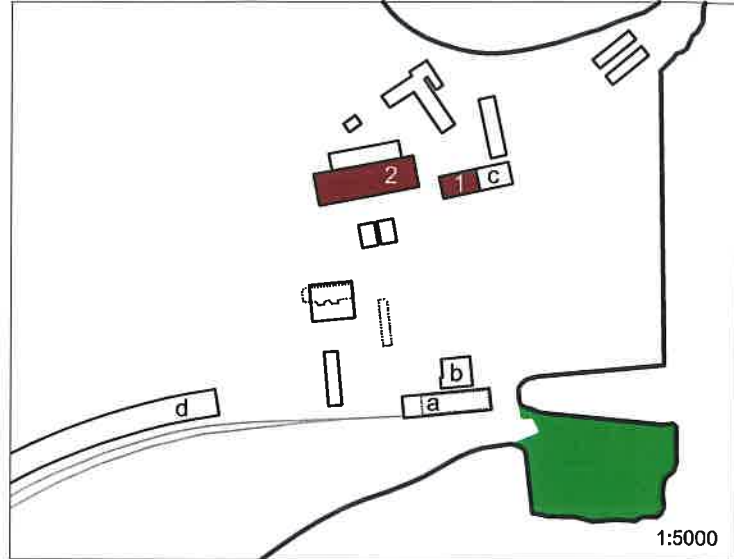
Nykypäivään säilyneet rakennukset on numeroitu ja väritetty, muut rakennukset on merkitty kirjaimin. Kaikkia alueella mahdollisesti olleita rakennuksia ei kaavioissa ole esitetty.

1929

Kaavio perustuu karttaan 1920-luvun puolivaiheilta (liite 2).

Kuvalähteiden (valokuva: Viialan saha 1930-luvun alussa (AA) ja piirros: Suomen Teollisuus ja Kauppa -matrikkeli 1924 (LP)) ja kartan (liite 2) perusteella alueen rakennuskantaan on kaaviossa esitettyjen rakennusten lisäksi kuulunut joitakin asuin- ja varastorakennuksia.

Alkuperäinen rakentamisajankohta
■ 1920-22

Uudisrakennukset :

1. konttori, ~1920
2. lasitehdas, 1922

- a. höyrysaha, 1925
- b. voimalaitos, 1928-29
- c. lasivarasto, ~1920
- d. puuvarasto, 1922-25

1.2 1920-luku tehdasalue rakentuu uudelleen tulipalojen jälkeen

yritys: Akkas Ångsågsaktiebolag – Akaan
Höyrysahaosakeyhtiö (1937 alkaen Viiala Oy)
toiminta: höyrysaha, lasitehdas

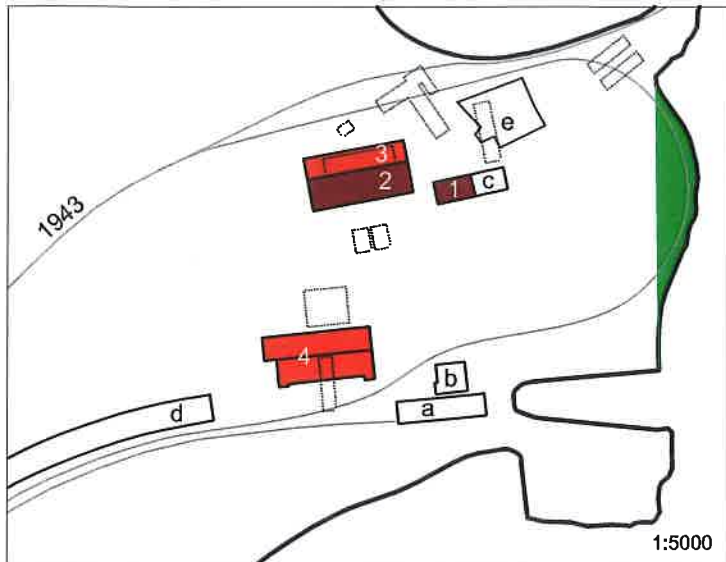
Vuonna 1921 palaneen lasitehtaan tilalle rakennettiin uusi, tällä kertaa tiili- ja betonirakenteinen lasitehdas 1922. Höyrysaha paloi uudelleen kesäkuussa 1924 perustuksiaan myöten ja uusi puurakenteinen saha saatiin valmiiksi maaliskuussa 1925 (AA s.53). Rautatien varteen rakennettiin suuri "kuivatavaravarasto" (puuvarasto) ~1922-25 (liitteet 1 ja 2). Vanhaa voimalaitosta laajennettiin ja rakennettiin uusi sahatavara-kuivaamo lajittelulaitteineen 1928-29 (AA s.58).

Tehdasalueen kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessin perustuva rakentamisen periaate säilyi myös alueen uudelleenrakentamisen yhteydessä. Rantaan sahan edustalle muokattiin nyt maatäytöillä erillinen suojainen lahdelma tukkien uittamisen ja varastoinnin helpottamiseksi.

Myös uusi lasitehdas tehtiin nyt kaarevakattoiseksi. Uudisrakennuksen ulkoarkkitehtuuri perustui betonisen segmentti-kaarirakenteen kattamaan hallirakenteeseen, jossa tiilivuoratut pystypilarit muodostivat vertikaalialueen syvennyksessä olevien rapattujen ikkunapintojen rinnalla.

Säilyneisyys

Rakennusvaiheesta on säilynyt vanha konttori, lasitehdas ja kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessiin perustuva alueen rakentamisen periaate.

1947

Kaavio perustuu kirjalliseen tietoon (AA, LP) ja kartta-aineiston vertailuun (liitteet 2, 3 ja 4).

Alkuperäinen rakentamisaikajako
 1920-22
 1941-47

1.3 1939-1947 sotavuodet ja jälleenrakennusajan alku

Vanerivalmistus ja puutalo tuotanto alkavat

yritys: Viiala Oy (ent. Akkas Ångsågsaktiebolag – Akaan Höyrysahaosakeyhtiö)
 toiminta: höyrysaha, vaneritehdas, puurakennetehtas

Lasitehtaan toiminta oli loppunut kannattamattomana 1938 ja sen tiloissa oli toiminut Valtion lentokonetehtas Oy 1939-1941. Vuonna 1941 lasitehdasrakennus palautui takaisin Viiala Oy:lle, joka aloitti rakennuksen muutostyöt vaneritehtaaksi. Vanerin valmistus alkoi keväällä 1942. Tehtaalle rakennettiin toinen rautatie 1943 sotavankityövoimalla vaikean maaston läpi (AA s.74-75). Sahan läheisyyteen rakennettiin uusi puurakennetehtas 1945-47, tavoitteena tuotannon jalostusasteen nostaminen.

Puurakennetehtaalla rakennettiin aluksi puutaloja Neuvostoliittoon sotakorvaustoimituksina ja vuodesta 1948 alkaen puuvia Yhdysvaltojen markkinoille. Vuoden 1955 jälkipuoliskolla Neuvostoliiton peruttua tilauksensa ja samalla koko viisivuotiskautisen sopimuksensa, oli puutalovalmistus lopetettava kannattamattomana 1956. Puurakennetehtas käytti kymmenvuotiskautena 1947-56 lähes 42 % sahan tuotannosta (AA s.82). Tehtaan käyttöarkistossa on säilynyt pahvimappi, joka sisältää puurakennetehtaan pientalojen mallipiirustuksia vuodelta 1947 (suunnittelijat arkkitehdit SAFA Kai Blomstedt ja B. Stenbäck).

Kahden rinnakkaisen tuotantolinjan rakentumisperiaate säilyi. Vaneritehtaalle kaivettiin oma hautomoallas tukkien varastointiin. Uuden kaarihallin arkkitehtuuri noudatti vanhan lasitehtaan rakenne- ja muotoratkaisuja, kun puurakennetehtaan punatiiliulkoarkkitehtuuri perustui selkeälinjaisempaan funktionalismin tulkintaan.

Säilyneisyys:

Rakennusvaiheesta ovat säilyneet uusi kaarihalli ja puurakennetehtas.

Rakennukset:

1. konttori, ~1920
2. lasitehdas, 1922

- a. höyrysaha, 1925
- b. voimalaitos, 1928-29
- c. lasivarasto, ~1920
- d. puuvarasto, 1922-25
- e. vanha hautomoallas

uudisrakennukset:

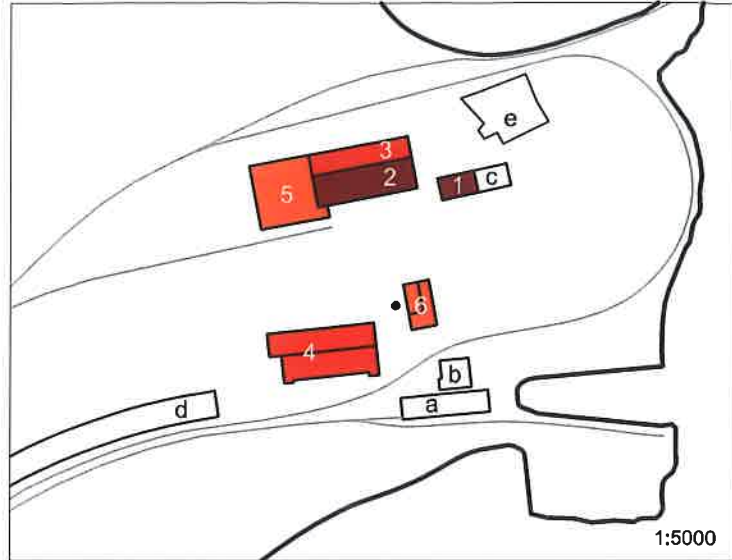
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehtas, 1945-47

1952

Kaavio perustuu kirjalliseen tietoon (AA, LP) ja 1950-luvun kartta-aineistoon (liitteet 3 ja 4).

Alkuperäinen rakentamisajankohta

- 1920-22
- 1941-47
- 1950-52

Rakennukset:

1. konttori, ~1920
2. lasitehdas, 1922
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehdas, 1945-47

- a. höyrystehdas, 1925 (alkup. 1880, paloi 1924)
- b. voimalaitos, 1928-29
- c. lasivarasto, ~1920
- d. puuvarasto, 1922-25
- e. vanha hautomoallas

uudisrakennukset:

5. Vaneritehtaan 1. laajennusosa, 1951
6. Uusi voimalaitos, 1950-52

1.4 1950-1952 vaneritehtaan ensimmäiset laajennukset

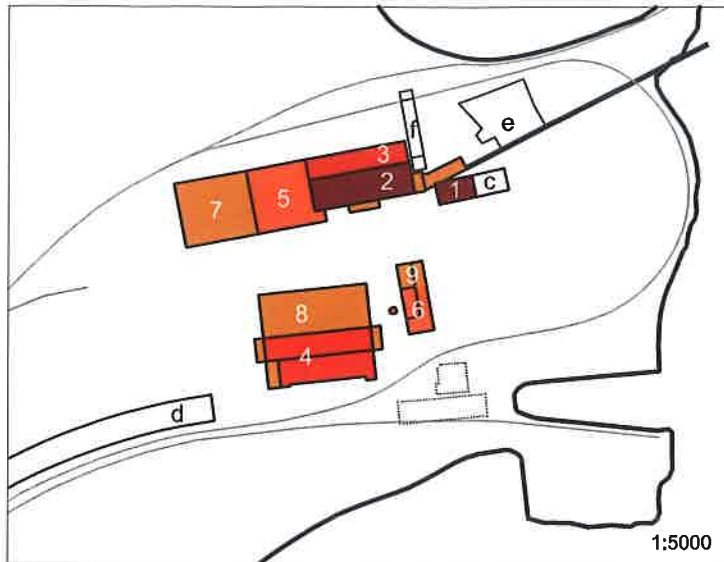
yritys: Viiala Oy

toiminta: höyrystehdas, vaneritehdas, puurakennetehdas

Tehdasalueen kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessin perustuva rakentamisen periaate saa täydennystä. Vaneritehdasta laajennettiin länteen päin ja alueen ytimeen, tuotantorakennusten keskelle, rakennettiin uusi voimalaitos. Vaneritehtaan laajennuksen ja voimalaitoksen arkkitehtuuri jatkaa selkeälinjaista puunatiilifunkkista. Voimalaitos toimii voimanlähteenä tehdasalueen molemmille rinnakkaisille tuotantoprosesseille.

Säilyneisyys:

Aiemmin mainittujen rakennusten lisäksi 1950-luvulla ja sen jälkeen valmistuneet rakennukset ja laajennukset ovat säilyneet nykypäivään.

1962

Kaavio perustuu 1950-60 -lukujen kartta-aineistoon (liitteet 3, 4 ja 5).

Alkuperäinen rakentamisaikajako

- 1920-22
- 1941-47
- 1950-52
- 1956-62

1.5 1956-1962 lastulevytehdas perustetaan

Sahaus ja puutalotutanto loppuu, lastulevyn valmistus alkaa

yritys: Viiala Oy (myytiin 1962, Oy Wilh. Schauman Ab jatkaa)

toiminta: vaneritehdas, lastulevytehdas

Sahatoiminnan alusta lähtien oli sahausjätteen hyödyntäminen ollut ongelmana. Lasitehtaan lopetettua toimintansa 1938 ja vaneritehtaan aloitettua 1941 oli puujätteen määrä lisääntynyt entisestään. Sahausjätteen käyttämistä lastulevynvalmistuksen raaka-aineena oli suunniteltu jo 1940-luvun puolivälissä. Kun puutalotutanto loppui 1956 oli lisäksi kokonainen tehdasrakennus jäänyt vaille käyttöä. Tilalle suunnitellun puoliseluloosatehdashankkeen kariuduttua korkeiden perustamiskustannusten vuoksi alettiin tekemään suunnitelmia lastulevytehtaan perustamiseksi. Suomen ensimmäinen lastulevytehdas aloitti toimintansa entisessä puurakennetehtaassa uuden viimeistelyosaston valmistuttua 1956 (AA s.90).

Sahaustoiminta loppui heikentyneen markkina- ja rahoitustilanteen vuoksi 1957 (AA s.96). Saha on asemapiirustusaineiston perusteella purettu 1959-61. Vanha voimala on purettu (todennäköisesti uuden voimalan valmistumisen jälkeen) 1952-58 (liite 3), piippu räjäytettiin 1959 (AA s.101).

Kahden rinnakkaisen tuotantolinjan rakennusperiaate säilyi. Tehtaiden ja voimalaitoksen laajennukset toteutettiin yhtenäisesti funktionalistisen punatiiliulkoarkkitehtuurin henkeen.

Rakennukset:

1. konttori, ~1920
2. lasitehdas, 1922
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehdas, 1945-47
5. Vaneritehtaan 1. laajennusosa, 1951
6. Uusi voimalaitos, 1950-52

- c. lasivarasto, ~1920
- d. puuvarasto, 1922-25
- e. vanha hautomoallas
- f. uusi hautomoallas

uudisrakennukset:

7. vaneritehtaan 2. laajennusosa, 1956
8. lastulevytehtaan viimeistelyosasto, 1956
9. voimalaitoksen laajennus, 1962

1974

Kaavio perustuu kartta-aineistoon (liitteet 6 ja 7).

Alkuperäinen rakentamisaikajako

- 1920-22
- 1941-47
- 1950-52
- 1956-62
- 1968-74

Rakennukset:

1. konttori, ~1920
2. lasitehdas, 1922
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehdas, 1945-47
5. Vaneritehtaan 1. laajennusosa, 1951
6. Uusi voimalaitos, 1950-52
7. vaneritehtaan 2. laajennusosa, 1956
8. lastulevytehtaan viimeistelyosasto, 1956
9. voimalaitoksen laajennus, 1962

uudisrakennukset:

10. keskusvarasto, 1968
11. lastuamisosasto, ~1970
12. korjaamo, 1971
13. tuotevarasto, 1972
14. hautomoallas, 1974

puretut rakennukset

- c. lasivarasto, ~1920 (purettu 1968-72)
- d. puuvarasto, 1922-25 (purettu 1972 jälkeen)
- e. vanha hautomoallas
- f. uusi hautomoallas
(vanhat altaat e. ja f. purettu 1972 jälkeen)

1.6 1968-1974 vaneritehtaan myöhemmät laajennukset

yritys: Oy Wilhelm Schauman Ab
toiminta: vaneritehdas, lastulevytehdas

Lasivarasto on asemapiirustusaineiston perusteella purettu 1968-72, puuvarasto vuoden 1972 jälkeen.

Tehdasalueen kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessiin perustuva rakentamisen periaate rikkoutui 1960-70 -lukujen vaihteen keskusvaraston ja korjaamon uudisrakennushankkeiden myötä, vaikkakin tuotanto edelleen jakautui vahvasti kahteen tuotantolinjaan, vaneri- ja lastulevytehtaaseen. Vaneritehtaalle rakennettiin jälleen uusi hautomoallas, järvenlahtiallas oli edelleen myös käytössä.

Aikakauden uudisrakennusten ulkoarkkitehtuuri ja rakennjärjestelmät poikkeavat alueen muuten yhtenäisestä punatiiliraikentamisesta lukuun ottamatta puurakennetehtaan pientä itälaajennusta, jonka julkisivut on muurattu paikalla punatiilestä.

2009

Kaavio perustuu Viialan kaupungin sähköiseen pohjakartta-aineistoon.

Alkuperäinen rakentamisaikajako

- 1920-22
- 1941-47
- 1950-52
- 1956-62
- 1968-74

1.7 2009 nykytilanne

Lastulevytuotannon loppumisen jälkeen 1978 oli koko teollisuusalue vanerintuotannon palveluksessa. Huolimatta tästä toisen tuotantolinjan päättymisestä ja vaikka järvenlahtiallas on nykyisin täytetty, on alueella edelleen nähtävissä kahteen rinnakkaiseen tuotantoprosessiin perustuva rakentumisperiaate. Teollisuustoiminta loppui alueella 2004, jolloin UPM-Kymmene Wood Oy lopetti vanerintuotannon Viialassa.

Funktionalistinen punatiiliulkoarkkitehtuuri leimaa edelleen tehdasympäristöä, vaikka uusimmat 1970-luvun vaihteen rakennukset poikkeavat selvästi sekä sijoittumisensa että julkisivu- ja rakenneratkaisujensa puolesta 1940- ja -50 -lukujen funkkiksesta.

Yhteenveto rakennuksista:

1. konttori, ~1920
2. entinen lasitehdas, 1922
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehdas, 1945-47
5. Vaneritehtaan 1. laajennusosa, 1951
6. Uusi voimalaitos, 1950-52
7. vaneritehtaan 2. laajennusosa, 1956
8. lastulevytehtaan viimeistelyosasto, 1956
9. voimalaitoksen laajennus, 1962
10. keskusvarasto, 1968
11. lastuamisosasto, ~1970
12. korjaamo, 1971
13. tuotevarasto, 1972
14. hautomoallas, 1974

1.8 Yhteenveto teollisuusalueen yrityshistoriasta ja tuotantolaitoksista

1880-1957	Höyrysaha (tulipalot 1880 (aiempi paikka teoll. alueen lounaispuolella), 1924) 1873-1937 Akkas Ångsågsaktiebolag – Akaan Höyrysahaosakeyhtiö, 1937-1962 Viiala Oy (toiminimen muutos 1937)
1890-1938	Lasitehdas (tulipalot 1906, 1916, 1921), Viiala Oy
1939-1941	Lentokonetehdas , Valtion lentokonetehdas Oy
1941-2004	Vaneritehdas 1941-1962 Viiala Oy, myytiin 1962, 1962-1988 Oy Wilh. Schauman Ab, 1988 fuusio (Schauman Wood) 1988-2004 Kymmene Osakeyhtiö (myöh. UPM-Kymmene Wood Oy)
1945-1956	Puurakennetehdas , Viiala Oy
1955-1978	Lastulevytehdas , Viiala Oy, myöhemmin Oy Wilh. Schauman Ab

Viialan vastavalmistunut lasitehdas ja konttori Suomen Teollisuus ja Kauppa -matrikelissa vuodelta 1924 (kuvalähde: LP)

Viialan saha noin 1930 (kuvalähde: AA (Ala-Könnin kokoelma))

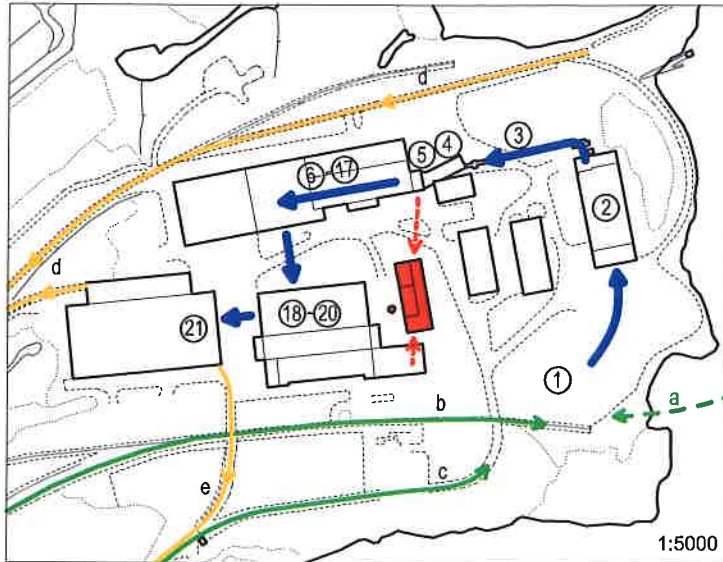
Viialan tehtaat kesällä 1972 (AA)

Vaneritehtaan alue koillisesta, oletettavasti 2000-luvun alusta (lähde: KI (UPM))

1.9 Vanerin tuotantoprosessiperiaate Viialassa

Kaavion väriselitteet:

- saapuva raaka-aine
- tehdasprosessin kulku
- lähtevät tuotteet
- voimala, polttoaineen kulku

Saapuva raaka-aine:

- a) uittamalla 1970-luvulle asti
- b) rautateitse
- c) rekoilla

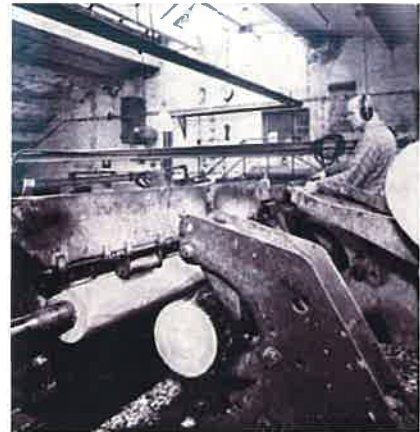
Lähtevät tuotteet:

- d) rautateitse
- e) rekoilla

Kaaviossa ja luettelossa esitetään vanerin tuotannon päävaiheet Viialan vaneritehtaalla UPM-kymmene Wood Oy:n aikaan. Tiedot perustuvat Pekka Kinnarin kertomaan Viialassa 10.12.2009.

1. Tukkien varastointi
Tukit tuotiin alun perin uittamalla, lopuksi junalla tai rekoilla. 1970-luvulla vielä vähissä määrin uitettu tukkeja.
2. Hautomoallas
Tukit laskettiin koneella altaaseen. Allas katettu jäätyksen ja kuivumisen estämiseksi.
3. Kuljetin
Tukit ylös altaasta koneella, kuljetinhihnalle yksi kerrallaan
4. kuorimo
5. tukkien katkaisu
6. sorvit (2 sorvia), vanhassa kaarihallissa
7. viilun katkaisu (2 katkaisijaa), viilulle pituus ja leveys
8. lajittelu märkänä (koon mukaan), koneellinen
9. sivuilla kaksi kuivauskonetta, perustukset näkyvissä
10. uusi lajittelu kuivana (koon ja laadun mukaan), koneellinen
11. kuiva viilu alakertaan hissillä (koko tuotanto kulki yhdellä hissillä, ei henkilökuljetukseen)
12. alhaalla viilun jatkolinja (toinen jatkolinja yläkerrassa pienemmässä kaarihallissa)
13. jatkamisen jälkeen viilut kakkoskerrokseen liimaukseen
14. esipuristukseen (vanerin vahvuus tässä vaiheessa)
15. loppupuristus lämpöpuristimella
16. reunasahaus
17. hiomakone
18. vaneri siirrettiin jalostetehtaaseen trukeilla, valmiin vanerin päälle pinnoitus
19. sahaus määrämittaen, tarvittaessa ponttisahaus
20. reunamaalaus tarvittaessa ja pakkaus
21. valmiit vanerit tuotevarastoon trukeilla

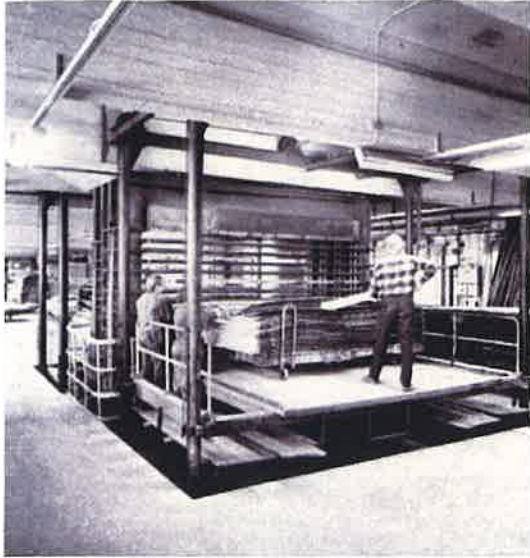
Loppuajana tehtaalla valmistettiin vain koivuvaneria. Vaikka sekavanerin valmistus oli mahdollista, keskityttiin pitkälle jalostetun pinnoitetun koivuvanerin tuotantoon. Vanerin tuotanto lopetettiin 2004.

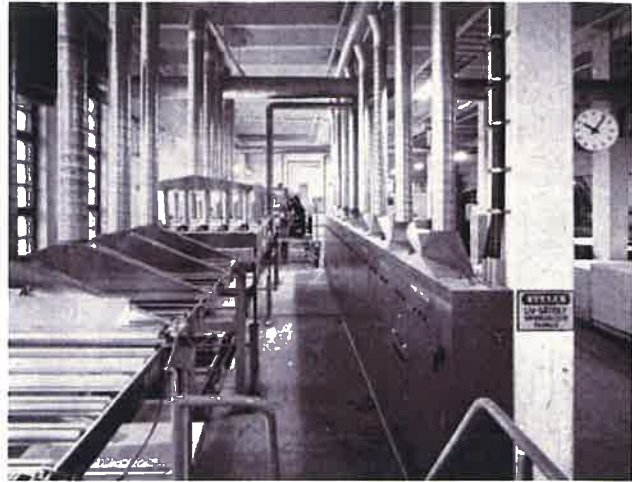
Viilun sorvaus (AA)

Viilun paikkaus (AA)

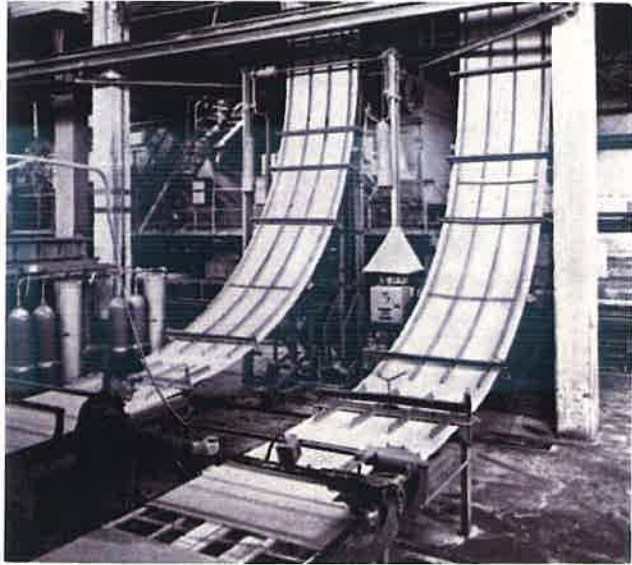
Vaneripuristin (AA)

UV(ultravioletti)-silotuslinja (AA)

Vanerin lajittelu (AA)

OKAL-levyjien valmistus (AA)

Lastulevytehtaan viimeistelyosaston lajittelupää (AA)

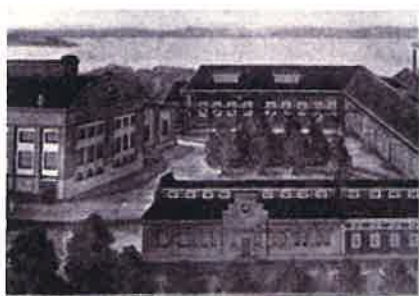
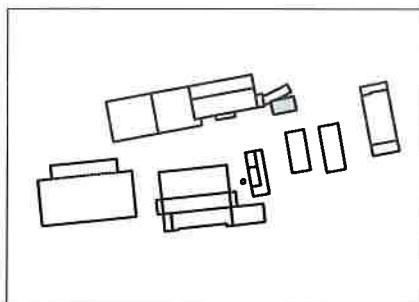
Lastulevyvarasto (AA)

2 RAKENNUSKOHTAINEN INVENTOINTI

Vaneritehtaan alue koillisesta, oletettavasti 2000-luvun alusta (lähde: UPM)

Rakennusinventoinnin numeroinnissa on käytetty Kari Immosen selvityksessään käyttämiä rakennusnumeroita. Numeron eteen on lisätty tehdaskokonaisuuden kirjainlittera. Numerointi poikkeaa rakennusvaiheen numeroinnista, joka on kronologinen. Inventoinnin numerointi perustuu rakennuksiin ja prosessiin. Inventoinnissa on keskitytty alueen vanhimpiin ja teollisuusympäristön leimallisimpiin rakennuksiin. Uusimpien rakennusten kuvaus on suppea.

Viialan lasitehtaan konttori Suomen Teollisuus ja Kauppa -matrikelin kuvituksessa vuodelta 1924, kuvaote (kuvalähde: LP)

A. KONTTORI

(KI rakennus 16)

rakennusvuosi: ~1920 (LP)

suunnittelija: ei tiedossa (mahdollisesti samanaikaisen lasitehtaan suunnittelija Axel Hasselgren, DI, Insinööri-Toimisto Alfred A. Palmberg)

muutosvaiheet: sisätila ja julkisivumuutoksia 1940-50-l

alkuperäinen käyttö: lasitehtaan konttori ja varasto

nykyinen käyttö: tilat vuokrattu Työyhtymä Aarsleffille (KI)

kantava rakenne: paikalla muuratut kantavat tiilimuurit, yläpohja ilmeisesti puurakenteinen

katto: harjakatto, saumattu pelti. Harjalla korotusosa, jossa matalat vaakasuuntaiset ikkunat.

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili, päädyissä seinämuuraus nousee räystäään yläpuolelle porraspäätyaiheena, polveileva tiilistä muurattu räystääslisöitus

sisäänkäynti: lasitiilikuiisti ja paikalla valettu teräsbetonikatos, joka reunustettu kuparipellillä ja viettää kohti seinää

ikkunat: ruudutetut suorakulmaiset ilmeisesti alkuperäiset puuikkunat. Yläosan puitteet pikkuruudutetut, alaosassa kaksi tai kolme suurta ruudutta-

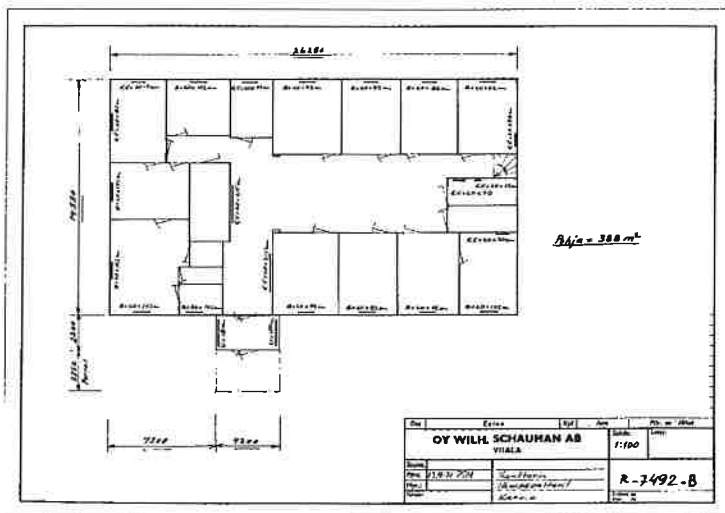
tilaratkaisu: matonta puitetta.
 pieni yksikerroksinen toimistorakennus, sisätiloja ei inventoitu
 muuta: rakennus on jäänyt kuoppaan maannousun seurauksena (kuopan reunassa betonitukimuuri, jossa teräskaide)

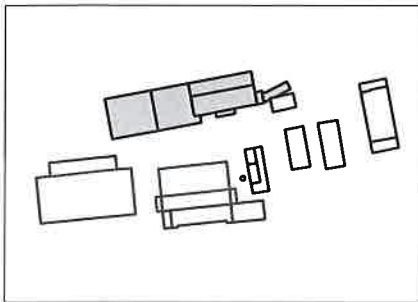
Rakennusvaiheet

Konttori, jonka yhteydessä oli lasivarasto valmistui ilmeisesti hieman ennen lasitehdasta n. vuonna 1920. Alkuperäisiä tai muutospirustuksia ei ole löydetty. Suomen Teollisuus ja Kauppa –matrikelin valokuvan mukaan pitkän sivun pääsisäänkäyntiä on korostanut poikkipäätyaiheena samanlainen tiilimuurattu porraspäätyaihe kuin rakennuksen päädyssä. Funktionalistinen sisäänkäyntikatos ja vanerisisustus lienevät 1940-1950 –luvulta (LP). Konttorin itäpäädyssä ollut varasto on asemapiirustusaineiston perusteella purettu 1960-70 –lukujen vaihteessa.

Kuvaus ja säilyneisyys

Omlaatuinen pieni tiilirakennus säilynyt sisäänkäyntiä ja sisustusta lukuun ottamatta alkuperäisessä muodossaan ja asussa. Rakennus on menettänyt alkuperäisen asemansa lasitehtaan hallintorakennuksena ja porttina. Nykyisin rakennuksen paikka ja merkitys tehdasalueella on toisarvoinen.

B. VANERITEHDAS

(KI rakennukset 1,2,3,4,5,6)

Rakennusvuosi +muutokset:

1922, 1941, 1951, 1956, korotus 1988

Ylempi kuva: vaneritehtaan julkisivua pihan puolella. Korkein osa on vaneritehtaan laajenusosa vuodelta 1951.

Alempi kuva: vaneritehtaan pohjoisjulkisivua, etualalla uusi kaarihelli vuodelta 1941.

Vaneritehdas koostuu neljässä eri rakennusvaiheessa valmistuneesta rakennuksesta ja prosessiin liittyvistä rakenteista. Eri rakennusvaiheet erottuvat ulkoarkkitehtuurinsa puolesta toisistaan. Vanhin, alun perin lasitehtaaksi rakennettu kaarihelli edustaa 1920-luvulla käytettyä teräsbetonisen segmenttikaarikaton kattamaa teräsbetoni- ja punatiilirakenteista tehdashallityyppiä. Rakennuksen julkisivuilla tiilivuoratut pystypilarit muodostavat vertikaaliaiheeseen syvennyksessä olevien rapattujen ikkunapintojen rinnalla. Uudemman kaarihellin (1941) arkkitehtuuri noudattaa samoja rakenne- ja muotoratkaisuja, kun taas myöhempien laajennusten (1951, 1956) punatiiliulkoarkkitehtuuri perustuu selkeälinjaiseen funktionalismin tulkintaan.

Tehtaan käyttöarkistosta löytyy toteutumattomia rkm V.G. Linnapuomin allekirjoittamia luonnossuunnitelmia vuosilta 1950 ja 1952, joissa on hahmoteltu vaneritehtaan julkisivujen yhtenäistämistä kaarihellien eteen rakennettavalla pitkällä kapealla lisäosalla, joka edustaa suoraviivaista modernistista punatiiliteollisuusarkkitehtuuria. Luonnosten perusteella voidaan arvella, että vaneritehtaan ulkoarkkitehtuuria suunniteltiin yhtenäistettävän 1950-luvulla.

Rakentamisen eriaikaisuudesta johtuen vaneritehtaan arkkitehtuuri on kerroksellista ja epäyhtenäistä, vaikkakin eriaikaisten rakennusten sisätilat ovat yhteydessä toisiinsa. Eriaikaisuus ja kerroksellisuus onkin leimallista rakennukselle. Porrashuoneet ja sisäänkäyntikatokset yhtenäistävät eriaikaisia osia.

B1. Ent. lasitehdas, kaarihalli

Rakentaja Oy Alfred A. Palmberg Ab

rakennusvuosi: 1922

suunnittelija: Axel Hasselgren, DI, Insinööri-Toimisto Alfred A. Palmberg (LP)

muutosvaiheet: alakerran kantavat pilarit ja välipohja valettu luultavasti 1941, kun tehdas muutettiin vaneritehtaaksi, suunnittelija arkkitehti Gunnar Stenius (LP)

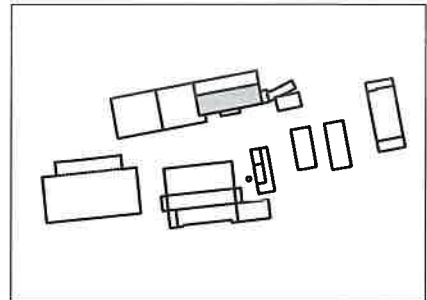
kerrosluku: 2+käyttökellari

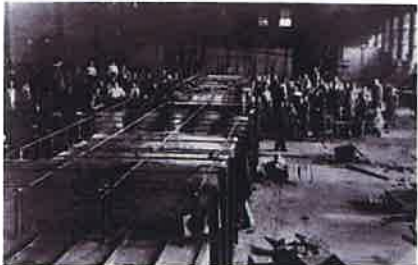
alkuperäinen käyttö: lasitehdas

nykyinen käyttö: vaneritehtaan lopettamisen jälkeen ei käytössä

pystyrakenteet: ilmeisesti keskellä betonipilari tai I-teräs, joka suojavuorattu tiilillä.

katto ja välipohjat: primäärirakenne: teräsbetoniset kaaripalkit, sekundäärirakenne: pitkittäiset teräsbetonipalkit ja sekundääripalkkien kanssa ilmeisesti samassa valussa valettu ylälaatta. Suojaamattomat kaaripalkeista terästangoilla riiputetut C-palkkivetoteräkset, joita katkottu ja muutettu koneasennusten vaatimusten mukaan. Harjan kohdalla ei laattaa, harjakattoinen valoaukko.

Kuvat yllä (lähde: AA)

Ylin kuva: 1922 valmistunut lasitehtaan kaarihalli lounaasta

Kuva keskellä: sisäkuva lasitehtaan tiilihytistä, keskellä lasiuuni

Alin kuva: kuva lasitehtaan pullo-osaston tarkastus- ja pakkaustiloista (rakennuksen itäpäädyn kellarissa) 1930-luvulta

Kuva alla: Vuonna 1922 valmistuneen tiilirakenteisen lasihtyn pohjapiirros (lähde: AA (VTA))

julkisivut:
tilaratkaisu:

Vanhemman hallin välipohja valettu ilmeisesti samassa vaiheessa uudemman kanssa.

puhtaaksimuurattu ja sileärapattu punatiili avoin halli, ylemmässä kerroksessa jäljellä teräsbetonisia ja metallisia viulusorvien kantavia rakenteita, ei pystyrakenteita rungon sisällä, alemmassa kerroksessa 2 kantavaa pilarilinjaa, välipohjassa aukkoja

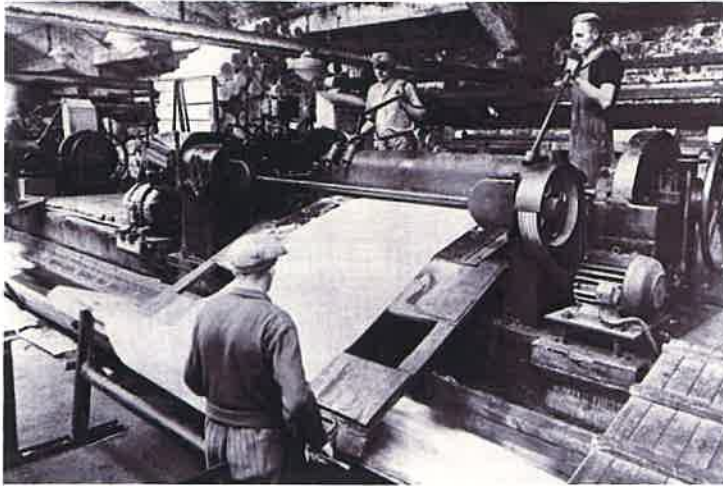
Kuvaus ja säilyneisyys

Vaikka lasitehdasta on muutettu ja laajennettu eri vaiheissa, on se edelleen tunnistettavissa vaneritehtaan punatiiliarkkitehtuurista poikkeavana osana. Tehdashallin vaatimukset pilarittomasta sisätilasta johtivat alun perin kaarevan betonikatoholvin rakentamiseen. Kaarevakattoisen muodon lisäksi huomionarvoisia ovat tiilipilarien väliin jäävä valkoiseksi rapattu ikkunakenttä.

Sisämuutokset ja laajennukset ovat muuttaneet rakennusta. Hallin alkuperäinen muoto on kuitenkin hyvin tunnistettavissa kaarikaton ja seinälinjojen avulla ja pääjulkisivun luonne on alkuperäinen. Ruutuikkunat ovat todennäköisesti alkuperäiset 1920-luvulta. Kaarihallien välisessä seinässä, joka alun perin on ollut ulkoseinä, on näkyvissä vanhojen ikkuna-aukkojen tiiliholvauksia.

itäpäädyn portaikon laattalattia

Lentoviilun sorvausta (AA)

Mäntyvanerin hiontaa, kuva vuodelta 1950 (AA)

Kuvat yllä:

Kaksi ylintä kuvaa:

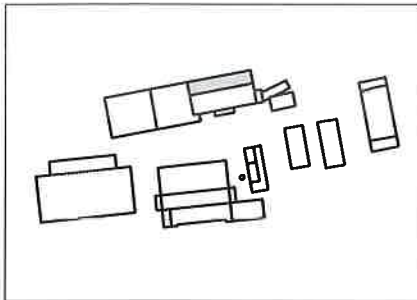
sisätilat 2. kerroksessa ovat avointa hallitilaa (KI)

Kaksi alinta kuvaa:

kantavia pilareita ja välipohjarakenteita 1. kerroksessa

Sisänäkymä uuden kaarihallin 2. kerroksesta (KI)

B2. Uusi kaarihalli

Entisen lasitehtaan kaarihallin rinnalle vaneritehtaan laajennus.

rakennusvuosi: 1941 (LP) tai 1943

suunnittelija: arkkitehti Gunnar Stenius (LP) tai
Insinöörirakenne Oy

muutosvaiheet: -

kerrosluku: 2+käyttökellari

alkuperäinen käyttö: vaneritehdas

nykyinen käyttö: osa tiloista vuokrattu (Puupää, Pirkanmaan
rahtipalvelut Oy, lähde:KI)

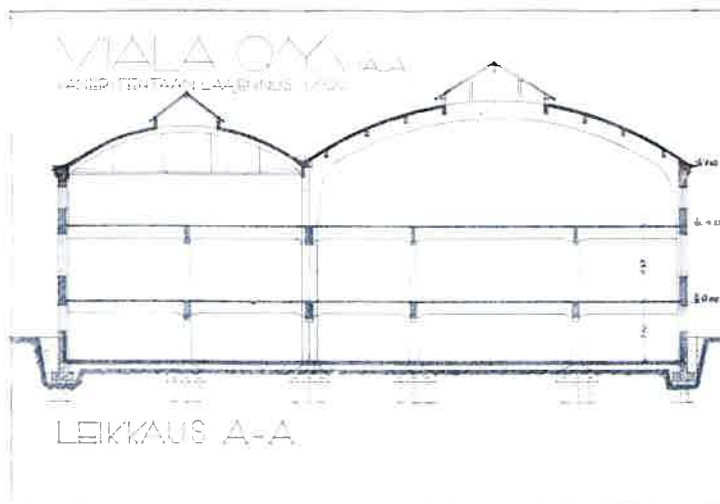
kantava rakenne: kantava tiilimuuri ulkoseinällä, kaarevassa
holvissa teräsbetonisiet primääripalkit ja ylä-
laatta, kaaripalkeista terästangoilla riiputetut
vetotangot (valokuvien perusteella ilmeisesti
betonilla palosuojatut teräspalkit tai raudoitettut
betonipalkit). Samanlainen valoaukko kuin
vanhassa kaarihallissa.

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili

tilaratkaisu: avoin halli, ei pystyrakenteita rungon sisällä

Kuvaus ja säilyneisyys

Kaariholvattu tehdassali noudattaa muodoltaan vanhemman lasitehtaan mallia, joskin rakennustekniikka ja julkisivut poikkeavat jonkin verran toisistaan. Tämä uudempi kaarihalli muodostaa noin puolet vaneritehtaan pohjoisenpuoleisesta takajulkisivusta.

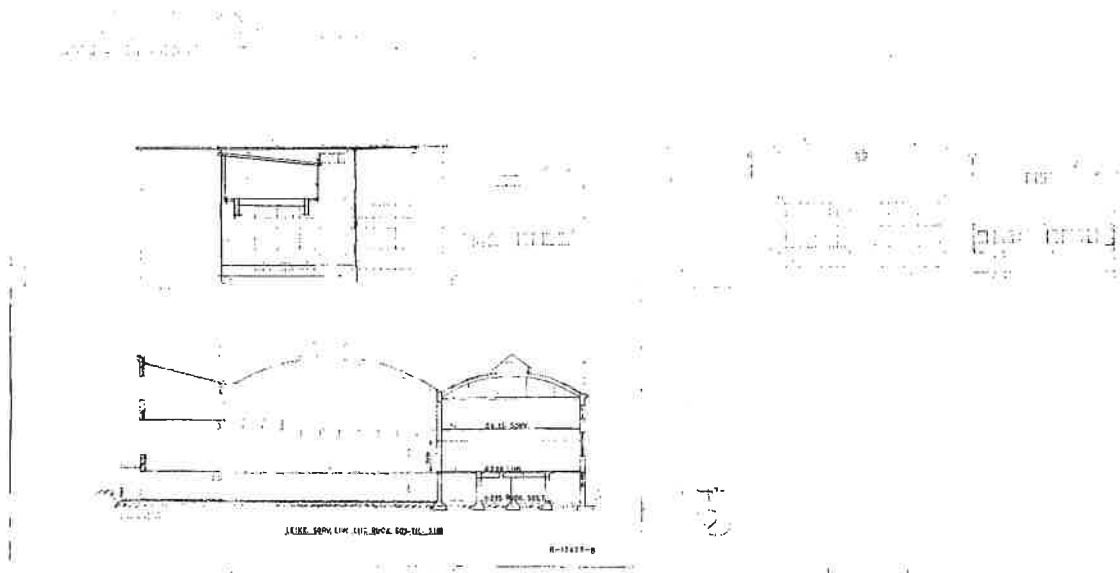

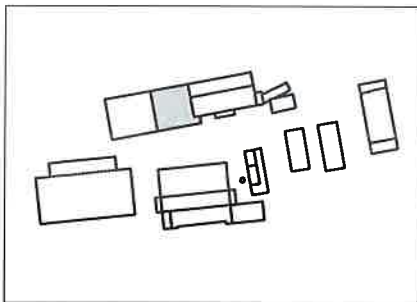
Kuva vasemmalla:

Leikkaus vuodelta 1941. Oikealla vanha kaa-
rihalli, vasemmalla vuoden 1941 laajennus
(lähde: UPM))

Kuva alla:

Toteutumaton vaneritehtaan laajennussuun-
nitelma vuodelta 1952. Piirustukseen on hah-
moteltu myös hakkurirakennusta, joka on vas-
taavanlaisena toteutettu (UPM)

B3. Vaneritehtaan laajennusosa

rakennusvuosi: 1951 (AA s.87)
1951-52 (LP)

suunnittelija: rakennusmestari V.G. Linnapuomi,
Insinöörirakenne Oy

muutosvaiheet: -

kerrosluku: 2+käyttökellari

alkuperäinen käyttö: vaneritehdas

nykyinen käyttö: ei käytössä tällä hetkellä

pystyrakenteet: kantava tiilimuuri ulkoseinillä, alakerrassa 4x5 pilarikenttä, yläkerrassa 2 poikittaissuuntaista teräsbetonipilarilinjaa rungon sisällä (2x5 pilarikenttä).

katto ja välipohjat: ylälaattapalkisto. Erittäin loiva poikittaissuuntainen harjakatto (tasakatto).

julkisivut: ulkoneva suora räystäs, puhtaaksimurattu punatiili

tilaratkaisu: avoimia tehdashalleja jäsentävät kantavien pilareiden rivit, porrashuonetorni lasitehtaan puoleisessa päädyssä

Kuvaus ja säilyneisyys

Vaneritehtaan ensimmäinen suuri laajennusosa edustaa tehdasalueen tyypillistä teollisuusfunktionalistista tuotantorakennusarkkitehtuuria. Pääjulkisivu koostuu pitkästä säännöllisten pystysuuntaisten ruutuikkunoiden jäsentämästä sileästä tiilimuurista

ja oikeassa reunassa kohoavasta porrashuoneen rakennusmassasta. Porrashuone on tärkeä sekä ulko- että sisäarkkitehtuurin tekijä. Ulkoneuva, muuta rakennusta korkeampi rakennusmassa, paikallavalettu betonikatos ja pystyikkunanauha nostavat porrashuonemassan esiin. Rakennus ja porrashuone ovat säilyttäneet alkuperäisen asunsa – betoniportaatt, teräsputkikaiteet ja ikkunat ovat alkuperäiset.

Kuvat vasemmalla:

Ylempi kuva:

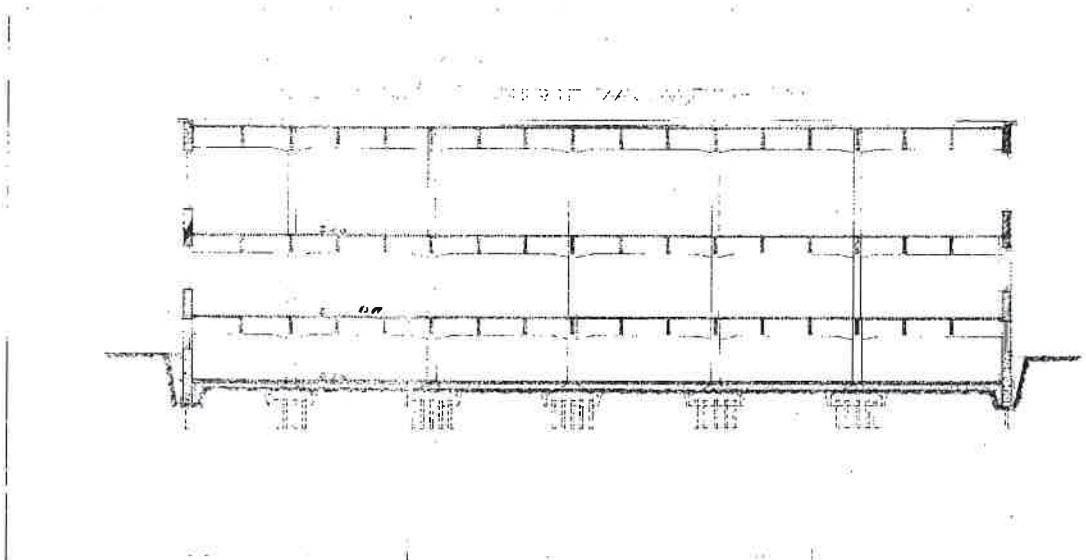
vaneritehdas 1970-luvun alussa, tehtaan ensimmäinen laajennusosa keskellä (AA)

Alempi kuva:

vaneritehdas syksyllä 2009

Kuva alla:

laajennusosan leikkauspiirustus (UPM)

Vanerin tuotantoprosessia palvellut hissi rakennuksen 2. kerroksessa

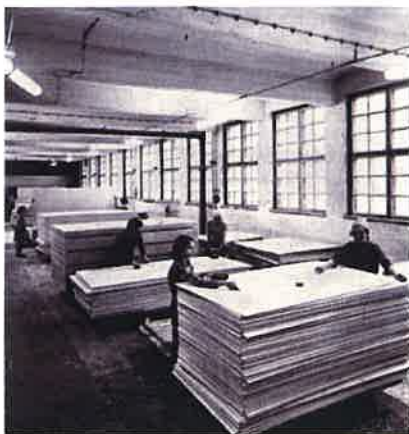
Laajennusosan pohjoisen puoleinen julkisivu

Viilun paikkausta, kuva 1970-luvulta (AA)

2. kerroksen tehdashalli (KI)

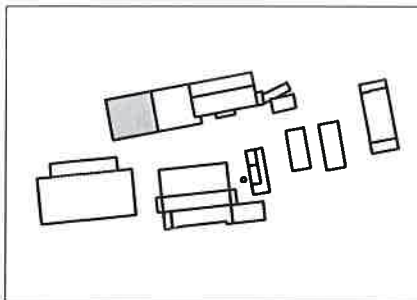
Vanerin lajittelua, kuva 1970-luvulta (AA)

1. kerroksen tehdashalli (KI)

Tämän sivun kuvat:
Kuvia vaneritehtaan laajennusosan porrastornista ja siihen liittyvistä tiloista

B4. Vaneritehtaan viimeistelyosasto/ vanerivarasto

rakennusvuosi: 1956 (LP), suunnitelma 1954 (HL)

suunnittelija: rakennusmestari V.G. Linnapuomi,
Insinöörirakenne Oy (LP)

muutosvaiheet: korotus 18.2.1988, Insinööritoimisto Tapani
Suominen Ky, Viiala

kerrosluku: 1

alkuperäinen käyttö: vaneritehtaan viimeistelyosasto/ vanerivarasto

nykyinen käyttö: varastokäytössä, Nokian Renkaat Oy (KI)

pystyrakenteet: ulkoseinillä teräsbetonipilarit, rungon keskellä
1 kantava pitkittäissuuntainen pilarilinja.

katto: liimapuukannattajat k5000, 2-kertainen bitumi-
huopakate (pitkittäissuuntainen harjakatto)

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili, korotettu yläosa
muovipinnoitettua profiilipeltiä

tilaratkaisu: avoin halli, rungon keskellä yksi kantava pilari-
linja

Kuvaus ja säilyneisyys

Rakennus poikkeaa sekä korkeutensa että julkisivujäsentelynsä puolesta vaneritehtaan päämassasta, vaikka sen julkisivut on muurattu punatiilestä. Vanerivarasto on yksikerroksinen ja sen teräsbetonipilari-palkkirakennejärjestelmä on mahdollistanut leveät ikkunakentät. Julkisivun ikkunaratkaisu (matalat, leveät ikkunat) poikkeaa vaneritehtaan vanhempien osien pystysuuntaisten ikkunoiden jäsentämästä julkisivujen sommitteluperiaatteesta. Varastorakennuksen myöhempi korotus on toteutettu puurakenteisena.

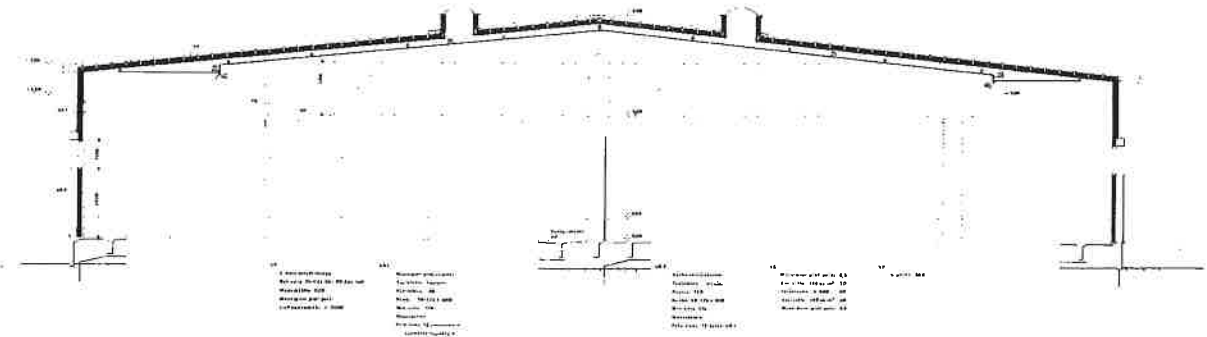

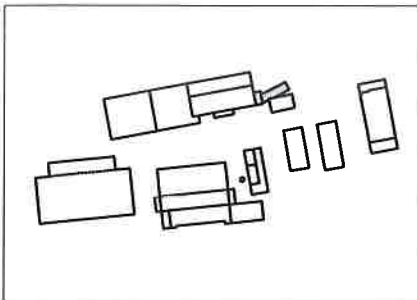
Kuva vasemmalla:

Vanerivaraston kattoa vaneritehtaan korkeimman osan katolta kuvattuna.

Kuva alla:

Toisen laajennusosan muutospiirustus vuodelta 1988, jolloin rakennusta korotettiin (UPM)

VANERITEHTAAN PROSESSIIN LIITTYVÄT RAKENNELMAT

B6. Kuorimo/ hakkuri

Rakennusvuosi: 1957 (KI)
 suunnittelija: ei tiedossa
 muutosvaiheet: -
 kerrosluku: (2)

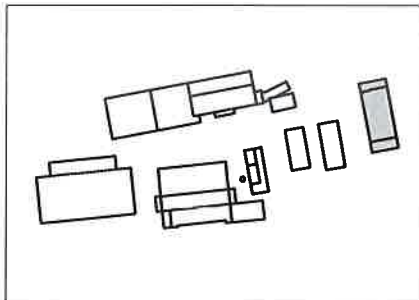
alkuperäinen käyttö: vaneritehtaan tukkien kuljetuslinja. Ylhäällä tukkien kuorinta ja katkaisu, alhaalla hakkuri
 nykyinen käyttö: ei käytössä
 kantava rakenne: paikallavalettu teräsbetonisiltarakenne
 julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili/ siltaosassa teräsbetoni ja kevyet vaneriulkoseinät (kotelovaneeri?)

Kuvaus ja säilyneisyys

Tukkien kuljetuslinja, johon liittyy kuorimo ja hakkuri, koostuu vanhaan kaarihalliin kiinni rakennetusta punatiilisestä osasta, johon liittyy tien ylittävä teräsbetoninen siltarakenneosa vanhan konttorin kupeessa. Poistettu käytöstä vaneritehtaan lakkauttamisen jälkeen, jonka jälkeen siltaosa on pahoin ränsistynyt. Tiillisassa ei näy suurempia ulkoisia vaurioita.

KI

B7. Hautomoallas

rakennusvuosi: 1974 (KI)

alkuperäinen käyttö: vaneritehtaan tukkien hautomoallas

nykyinen käyttö: ei käytössä

materiaali: paikallavalettu teräsbetoni.

Allas on jäänyt vaille käyttöä vaneritehtaan lakkauttamisen jälkeen. Korkeareunaisessa altaassa on vettä, eikä siinä ole tikkaita, joten nykyisellään allas on turvallisuusriski.

Kuva oikealla:
Tukkien hautomoallas 1970-luvulla (AA)

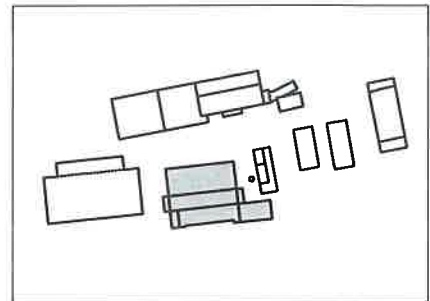
C. JALOSTETEHIDAS

(KI rakennukset 4,8,11)

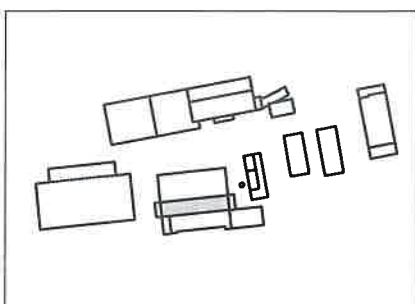
rakennusvuosi +muutokset: 1947, 1956, 1968-1972

Alkujaan puurakennetehtas, josta alkuvaiheessa käytettiin myös nimitystä puusepäntehtas, sittemmin lastulevytehtaana toiminut tuotantorakennus toimi lastulevyvalmistuksen loputtua 1978 tehdastoiminnan loppuun, vuoteen 2004 asti vaneritehtaan jalostetehtaana. Rakennus koostuu 1947 valmistuneesta kaksiosaisesta korkeammasta päärakennusmassasta ja kahdesta matalammasta laajennusosasta: rakennuksen pohjoispuolelle 1956 valmistuneesta lastulevytehtaslaajennuksesta ja 1970-luvun vaihteessa rakennetusta itäpäädyn laajennusosasta (lastuamisosasto). Näiden lisäksi rakennuksen itä- ja länsipäätyihin on 1959 tehty pienemmät laajennusosat (muuntamo ja liimakeittiö?) ja lounaisnurkan alun perin ulokkeena, luultavasti 1940-luvun lopulla tai 1950-luvun alkupuolella, rakennettu osa on rakennettu alaosastaan umpeen julkisivupiirustusten perusteella joskus vuoden 1965 jälkeen.

Rakennusvaiheet sulautuvat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, josta eri aikoina rakennettuja osia ei julkisivuarkkitehtuurinsa puolesta helposti erota toisistaan. Tehtaan punatiiliulkoarkkitehtuuri perustuu selkeälinjaiseen funktionalismin tulkintaan. Rakenteena on käytetty teräsbetonipilari- ja palkkirakennetta ja paikalla puhtaaksi muurattuja punatiilijulkisivuja. Rakentamisen samanaikaisuudesta johtuen lastulevytehtaan arkkitehtuuria leimaa yhtenäisyys. Eteläsivua jäsentää kaksi julkisivusta ulkonevaa porrashuonetornia. Porrashuoneiden vertikaalisuutta korostaa kapea pystysuuntainen nauhaikkuna.

Kuva vaneritehtaan katolta. Takana korkeampi puurakennetehtas vuodelta 1947, etualalla lastulevytehtaan viimeistelyosastolaajennus vuodelta 1956. Puurakennetehtaan pohjoisjulkisivu on alun perin muodostanut lähes identtisen parin vaneritehtaan vuonna 1951 valmistuneelle laajennusosalle.

Rakennuksen itäpääty voimalaitoksen katolta kuvattuna, etualalla muuntamolaajennus (KI)

C8. Puurakennetehdas

(KI puristinhalli ja sirotteluhalli)

rakennusvuosi: suunnitelma 5/1945, toiminta käynnistyi 1947 keväällä. (LP, piir.)

suunnittelija: DI Aulis Hakala, Insinöörirakenne Oy (LP)

muutosvaiheet: muutettu lastulevytehtaaksi 1956 ja vaneritehtaan käyttöön lastulevyvalmistuksen loputtua

kerrosluku: 2

alkuperäinen käyttö: puurakennetehdas (mm. puutalot ja ovet)

nykyinen käyttö: osa tiloista vuokrattu varastokäyttöön (Pyroll Oy, lähde: KI)

pystyrakenteet: kantava tiilimuuri ulkoseinillä, rungon keskellä yksi kantava teräsbetoninen pilarilinja alakerrassa

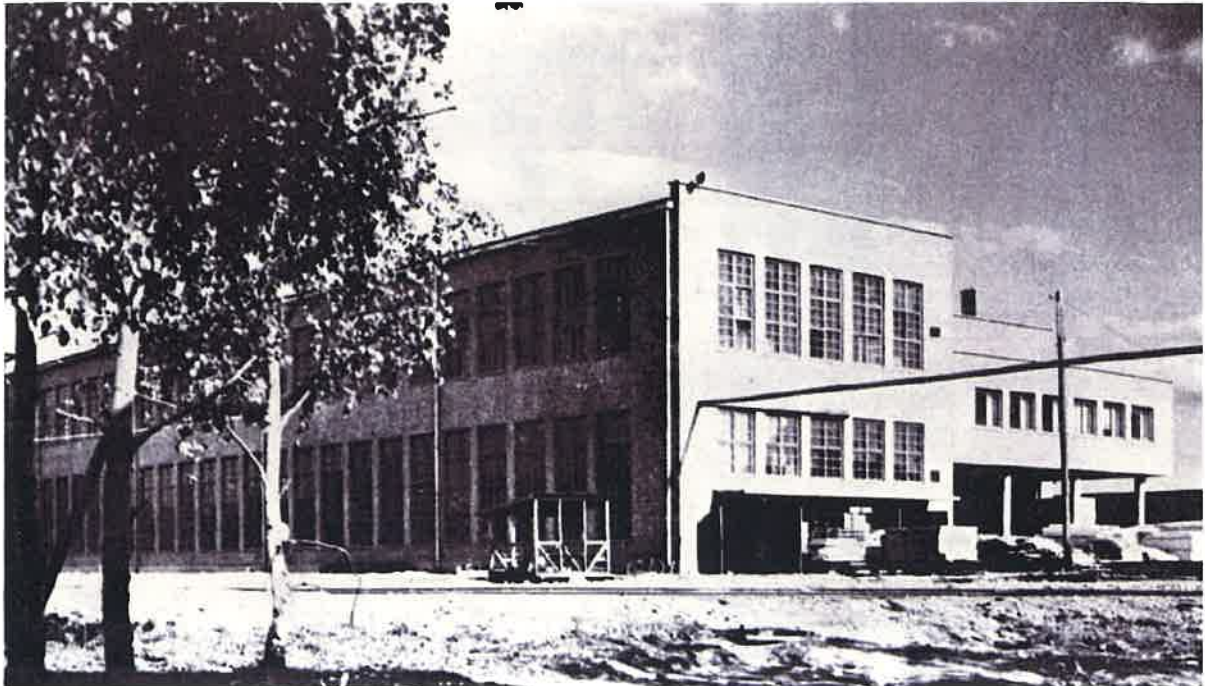
väli- ja yläpohjat: teräsbetoninen ylälaattapalkisto

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili

tilaratkaisu: avoin halli, yksi kantava pilarilinja alakerrassa

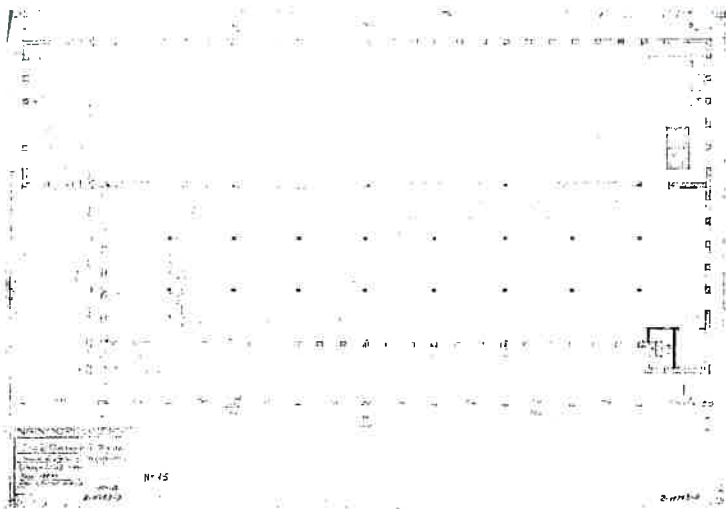
Kuvaus ja säilyneisyys

Ennen viimeistelyhallin valmistumista 1956 puurakennetehtaan pohjoisjulkisivu muodosti lähes identtisen parin vaneritehtaan 1951 valmistuneelle laajennusosalle. Suunnitelmissa oli ilmeisesti koko tehdasalueen arkkitehtonisen ilmeen yhtenäistämisen edelleen vaneritehtaan vanhimman kaarihallin eteen rakennettavan laajennusosan myötä. Vaneri- ja puurakennetehtaiden kaltaiseen teollisuusfunktionalistiseen henkeen suunniteltua laajennusta ei kuitenkaan toteutettu. Nykyisin puurakennetehtaan kylkeen rakennettu laajennusosa (lastulevytehtaan viimeistelyosasto) peittää suurimman osan puurakennetehtaan pohjoisjulkisivusta.

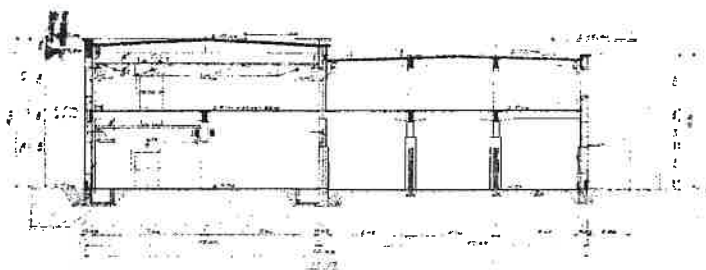

Kuva yllä:

Puurakennetehtas luoteesta, kuva 1940-luvun lopulta tai 1950-luvun alkupuolelta (AA)

Puurakennetehtaan ovien kasaus- ja liimausosasto, kuva 1940-luvun lopulta tai 1950-luvulta (AA (VTA))

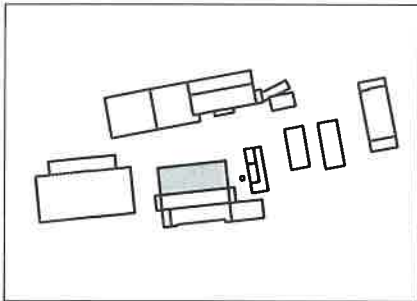
Puurakennetehtaan alakerta nykyisin (KI)

Kuvat yllä:

Puurakennetehtaan piirustuksia vuodelta 1945, A. Hakala, Insinöörirakenne Oy (piirustuslähde: VTA)

Ylempi kuva: "Puusepäntehtaan" pohjapiirustus, 1.5.1945

Alempi kuva: Leikkaus A-A, 20.5.1945

C9. Viimeistelyhalli

rakennusvuosi: 1956 (KI)
 suunnittelija: V.G. Linnapuomi, Insinöörirakenne Oy
 muutosvaiheet: muutettu vaneritehtaan käyttöön lastulevyvalmistuksen loputtua

kerrosluku: 1

alkuperäinen käyttö: lastulevytehtaan viimeistelysali ja varasto
 nykyinen käyttö: osa tiloista vuokrattu (Kaivopumppu Kulmala, Graafinen kone, Nexon Oy, Arvisähkö, Pyroll, lähde: KI)

kantava rakenne: kantava tiilimuuri ulkoseinillä, rungon keskellä yksi kantava teräsbetoninen pilarilinja, jonka päällä pitkittäissuuntainen primääripalkki, sekundääripalkkisto esijännitettyä teräsbetoniä, ylälaatta

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili

tilaratkaisu: avoin halli, yksi kantava pilarilinja

Kuvaus ja säilyneisyys:

Tasakattoisen rakennuksen katolla olevat harjakattoiset valoaukot on levytetty umpeen, sisätiloihin tulee luonnonvaloa vain päätyikkunoista.

Viimeistelyosaston lajittelupää, kuva 1970-luvulta (AA)

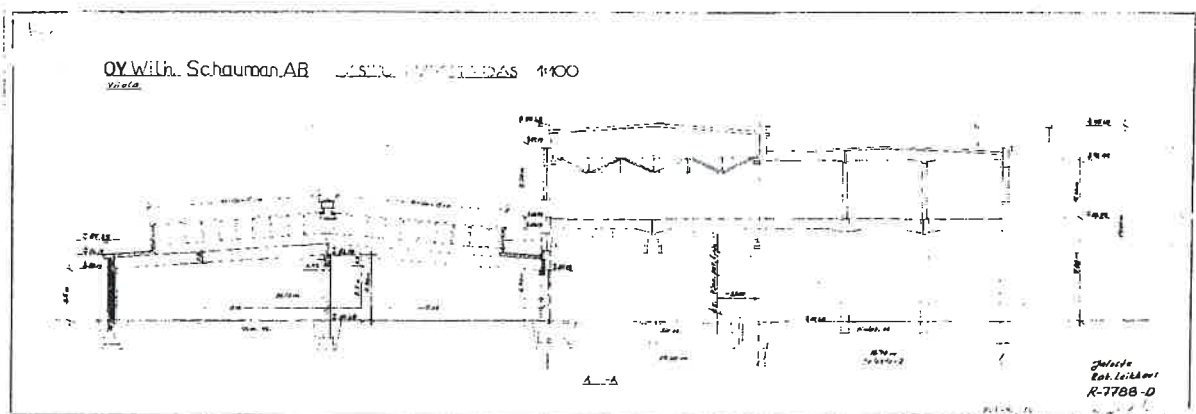
Kuvat yllä:

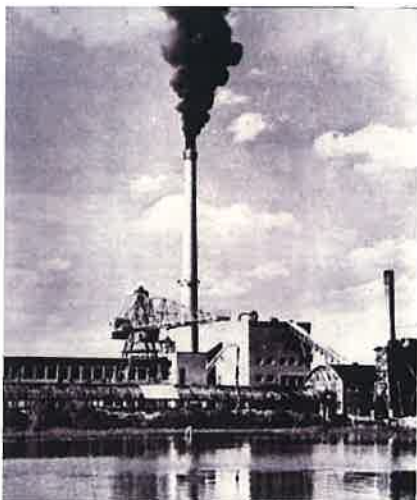
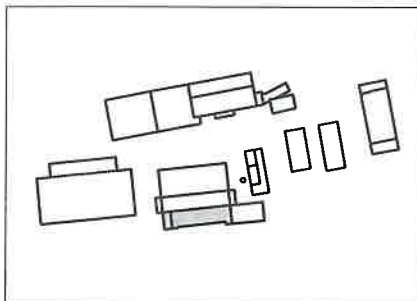
Yliempi kuva: viimeistelyosaston kantavia rakenteita

Alempi kuva: umpeenlevytettyjen kattolyhtyjen rakenteita

Kuva alla:

Jalostetehtaan rakenneleikkaus (R-7788-D),
26.11.1955 V.G. Linnapuomi (UPM)

Kuva 1950-luvun alusta. Keskellä voimalaitos, puurakennetehdas näkyy vasemmalla (AA (Ala-Könnin kokoelma))

C10. Jalostushalli

rakennusvuosi: 1945-47

suunnittelija: DI A. Hakala, Insinöörirakenne Oy

muutosvaiheet: lounaiskulman ulokeosa on rakennettu todennäköisesti 1947-58, ulokeosan alaosa on muurattu umpeen julkisivupiirustusten perusteella vuoden 1965 jälkeen. Muutettu lastulevytehtaaksi 1956 ja vaneritehtaan käyttöön lastulevyvalmistuksen loputtua.

kerrosluku: 2

alkuperäinen käyttö: todennäköisesti osa puurakennetehdasta

nykyinen käyttö: osa tiloista vuokrattu (Viialan veneenrakennus, Hämeen turistaauto, Nokian renkaat Oy, lähde: KI)

pystyrakenteet: kantava tiilimuuri ulkoseinillä, rungon sisällä kaksi kantavaa teräsbetonista pilarilinjaa

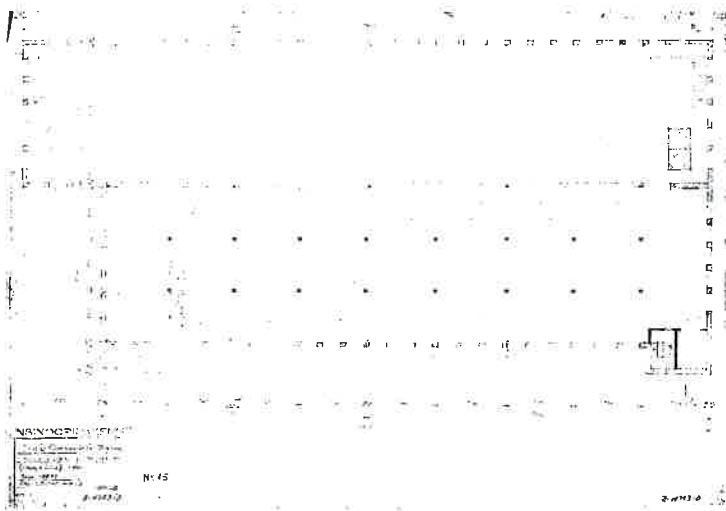
väli- ja yläpohjat: teräsbetoninen ylälaattapalkisto

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili

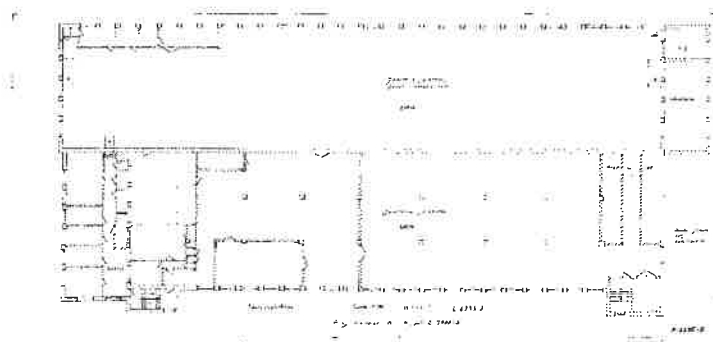
tilaratkaisu: avoin halli, kaksi kantavaa pilarilinjaa

Rakennusvaiheet

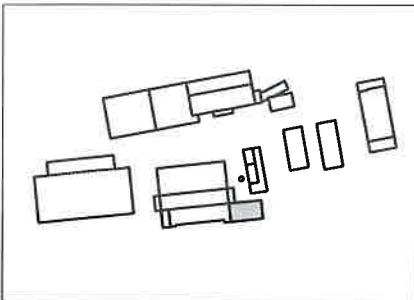
Puurakennetehtaaseen liittyvä rakennussiipi on todennäköisesti rakennettu samaan aikaan kuin puurakennetehdas ja se lienee ollut alun perin osa tehdasta (pohjapiirustus 1945, leikkauspiirustus 26.11.1955 vain viimeistelyhalli merkitty materiaali-merkinnöillä). Tehdasrakennus muutettiin lastulevytuotantoon ja lastulevyn valmistus rakennuksessa alkoi 1956.

Lastulevytehdas 1970-luvulla. Tekniset asennukset rakennuksen katolta on sittemmin purettu. (kuvalähde: AA)

Pohjapiirustus 2. kerros 19.9.1967 (UPM)

C11. Lastuamisosasto

rakennusvuosi: 1968-72 (asemapiirustusten perusteella)
 suunnittelija: Oy Wilh. Schauman Ab:n suunnittelutoimisto
 muutosvaiheet: siilot poistettu katolta vuoden 2004 jälkeen
 kerrosluku: 2

alkuperäinen käyttö: lastulevytehtaan lastuamisosasto
 nykyinen käyttö: ajoneuvohuolto ja varastointi, vuokrattu
 Työyhtymä Aarsleffille (KI)

kantava rakenne: teräsbetonipilarit ulkoseinillä ja pilarivahvistettu betoniväliseinä, epäsymmetrinen ylälaattapalkistoyläpohja

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili

tilaratkaisu: avoin korkea halli ja pohjoispuolella kaksikerroksinen toimisto-osa

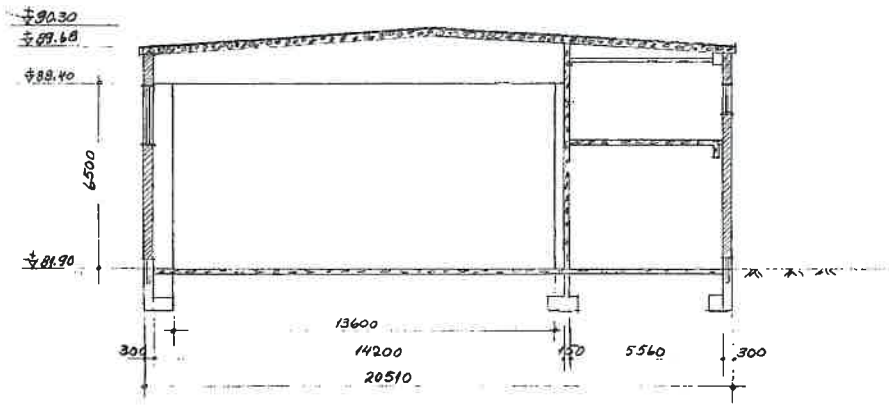

Kuvaus ja säilyneisyys

1970-luvun vaihteessa valmistunut lastuamisosastolaajennus on rakennettu vielä punatiilestä paikalla muuraten vanhemman tehdasrakennuskannan tapaan. Uudempi tiili eroaa väritään selvästi vanhempien rakennusten ruukkitiilestä, mutta muodoltaan ja rakennustavaltaan laajennus sulautuu osaksi punatiilistä tehdaskokonaisuutta. Rakennuksen katolta on purettu purusiilot todennäköisesti vuoden 2004 jälkeen tehdastoiminnan loputtua alueella.

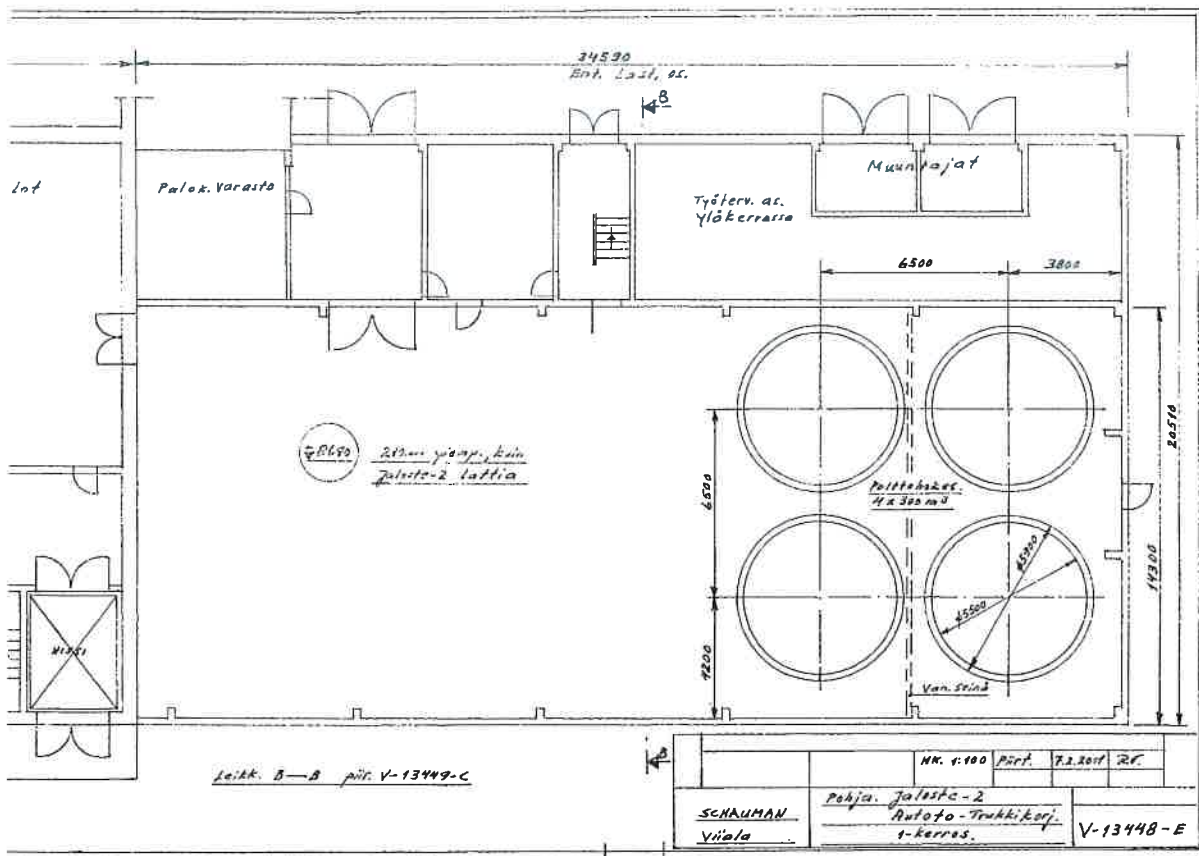
Lastuamisosasto 1970-luvulla (AA)

B-B LAST. OS. LEIKKAUS
1:100 74-08-06 RT.

Oy Wilh. Schauman Ab
Viiala

R-8902-B

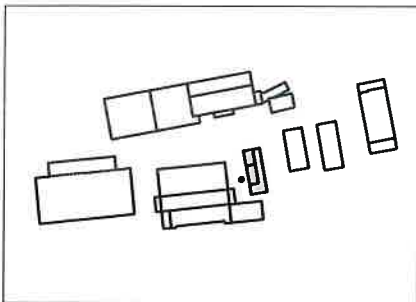

Leikk. B-B pöir. V-13449-C

NK. 1:100		Pöir.	7.2.2001	RT.
SCHAUMAN		Pohja. jaloste-2		V-13448-E
Viiala		Autofo-Trukkikorj. 1-kerros.		

Ylempi kuva:
Leikkauspiirustus B-B, 6.8.1974, RT, Oy Wilh. Schauman Ab (UPM)

Alempi kuva:
Pohjapiirustusote, 7.2.2001, RT (UPM)

Voimalaitos 1970-luvulla, seinässä Oy Wilhelm Schauman Ab:n tunnus (AA)

D. VOIMALAITOS JA SAVUPIIPPU

Voimala (KI rakennus 13)

rakennusvuosi: 1950(1952)

muutosvaiheet: laajennus 1962, räjähdysten jälkeiset korjaukset 1963

suunnittelija: DI Aulis Hakala, rakm. V.G. Linnapuomi, Insinöörirakenne Oy, Helsinki

alkuperäinen käyttö: voimalaitos

nykyinen käyttö: ei käytössä

kantava rakenne: kantavat tiilimuuriulkoseinät, ikkunoissa yhtenäiset teräsbetoniset aukonylituspalkit ulkoseinien sisäpinnassa, voimalaitoksen keskiosassa on teräsbetonipilari-palkkirakenteisia välitasoja

yläpohja: teräsbetoniseen harjapalkkiin tukeutuva harva ylälaattapalkisto, ulkoseinillä kiertää kehäpalkisto ulkoseinän sisäpinnassa

julkisivut: puhtaaksimuurattu punatiili, pystysuuntaiset suorakulmaiset ikkuna-aukot, joissa tiilimuuratut kehykset, sokkeli päällystetty liuskekivellä

tilaratkaisu: kaksi sivuporrashuonetta. Päätila on yhtenäinen korkea tekniikkatila, jossa on sijainnut kaksi rinnakkaista kattilaa, toinen kattila on purettu. Sähköturbiini sivutilassa, jossa kaakelilattia ja suuret ikkunat.

Savupiippu

rakennusvuosi: 1950
 suunnittelija: Insinööritoimisto J. Nordgren
 piirustus: 'Viiala Oy:n savupiippu Viialassa', Helsingissä
 18.6.1950
 mitat: korkeus 72 m, piipun ulkohalkaisija alapäässä
 5,06 m, yläpäässä 2,20 m
 muoto: pyöreä

Rakennusvaiheet

Voimalaitoksen suunnitelmat olivat valmiit keväällä 1950 ja rakennus valmistui joulukuussa 1950. Suunnitelmat on allekirjoittanut DI Aulis Hakala, mutta rakennuksen arkkitehtuurista on todennäköisesti vastannut rakennusmestari V.G. Linnapuomi. Kattilat ja STAL-turbiinigeneraattori saatiin asennettua vasta vuoden 1952 lopulla.

Voimalaitosta laajennettiin 1960-luvun alussa. Laajennustyöt alkoivat keväällä 1961 ja rakennus oli valmiina joulukuussa 1962. Suunnittelijat olivat samat. Voimalaan asennettiin vanhojen kattiloiden ohelle uudet Rosenlewin kattilat ja sähköntuotantoon uusi AEG Kanis vastapaineturbiini.

Vuoden 1963 elokuussa tapahtui pölynpoistoputkistossa voimakas räjähdys, jonka voimasta voimalan itäsivun eteläkulman yläosa romahti (LP). Aukkoa ei korjattu muuraamalla, vaan se peitettiin rakennuslevyillä.

Kuvaus ja säilyneisyys

Voimalaitos on ulkoarkkitehtuuriltaan säilynyt eteläpäädyn yläosan levyillä korjattua osaa lukuun ottamatta alkuperäisessä asussaan. Punatiiliset julkisivut ja ulokkeina valetut betonikatokset sekä ikkunoiden jäsentely yhdistävät voimalaitoksen tiiviisti tehdasalueen yhtenäiseen teollisuusfunktionalistiseen kokonaisuuteen sen keskeisenä ja korkeimpana osana.

Voimalaitoksen sähköturbiinitilan ja viereisen valvomohuoneen pintarakenteet ovat alkuperäiset. Porrashuoneet, joista toisen porras on betonista paikalla valettu ja toinen on avoin kevytrakenteinen teräsporras, ovat alkuperäisessä asussaan. Voimalaitoksen kattilahuone on melko huonossa kunnossa. Rakennuksen katto vuotaa, ja rakenteissa on kosteudesta ja käytöstä johtuvia vaurioita. Linnut ovat avoimista aukoista päässeet pesimään rakennukseen. Kattilahuoneessa on säilynyt valvomopiste. Kattilatiloja on muutettu laitteiston ja asennusten tarpeiden mukaan ja nykyisin voimalaitoksen sisätilojen kattilarakenteista pääosa on purettu.

Voimalaitoksen tilaratkaisu korkeine kattilahuonetiloineen asettaa haasteen voimalan uskäytölle.

Kolme yllintä kuvaa:

generaattorihuone

Alin kuva:

generaattorihuoneen valvomo

Kuvat yllä:
Voimalaitoksen porrashuoneet ovat alkuperäisessä asussaan

Kuvat yllä:

Kaksi ylintä kuvaa: Kattilahuone. Katto- ja seinärakenteissa näkyy vesivuotojen jälkiä.

Alin kuva: kattilahuoneen valvomo

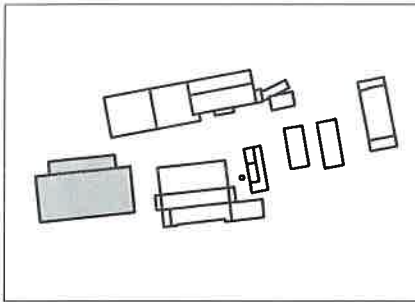
Kuva alla:

Porrashuoneen sisäänkäyntikatos

Vanerivaraston itäpääty

Vanerivaraston eteläsivua

Vanerivarasto vaneritehtaan katolta kuvattuna koillisesta

E. MUUT RAKENNUKSET

E12. Vanerivarasto (lastulevyvarasto)

rakennusvuosi: 1972

suunnittelija: Oy Wilh. Schauman Ab:n suunnittelutoimisto

muutosvaiheet: -

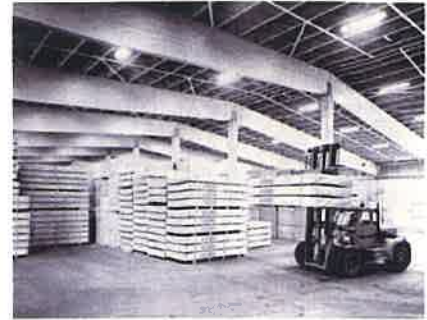
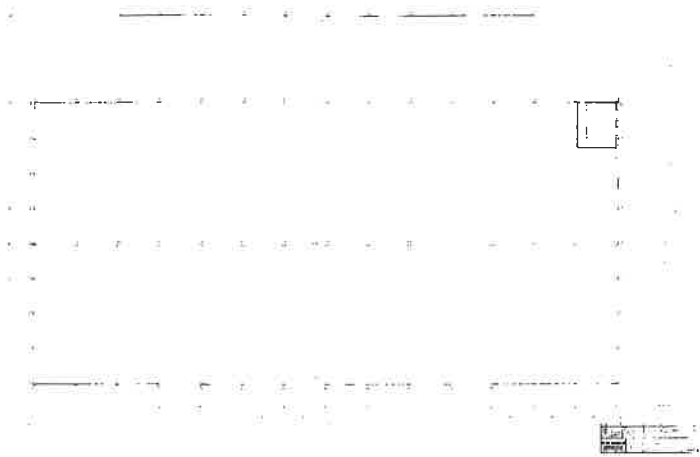
alkuperäinen käyttö: lastulevyvarasto

nykyinen käyttö: kumivarasto, vuokrattu Nokia Renkaat Oy:lle (KI)

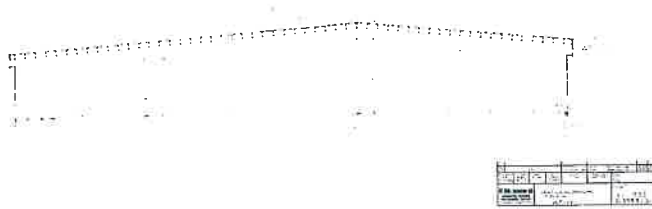
kantava rakenne: maanvarainen betonilaatta-alapohja, ulkoseinän ulkopuoliset kantavat betonipilarit, yksi kantava linja rungon keskellä, rungon moduulimitta 7200 pitkillä sivuilla ja 6040 päätysivuilla, kattopalkisto: primäärit liimapuupalkit, sekundäärit vaneriaumapalkit

julkisivut: teräsbetoniset kantavat pilarit, itsekantava ohut betonielementtiseinä/ puhtaaksimuurattu punatiiliseinä, vesikatto: harmaa sementtikuituaaltolevy (mahdollisesti Varttikate), katon otsa: vihreä profiilipelti

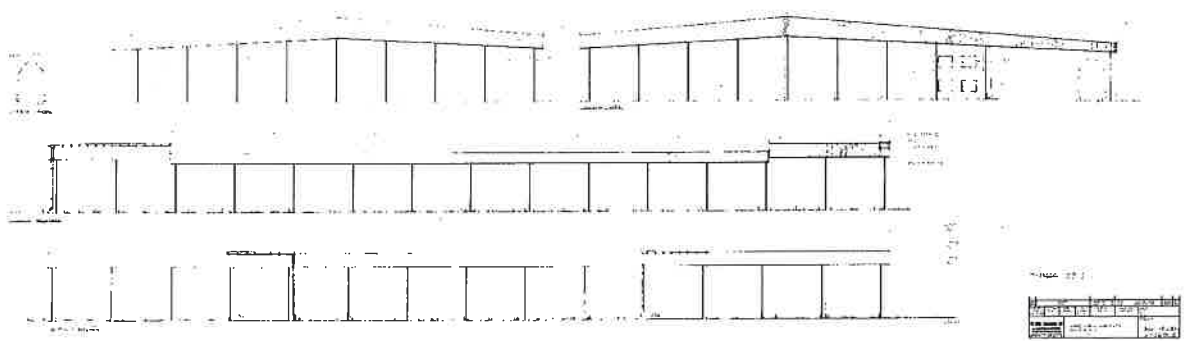
tilaratkaisu: avoin halli, yksi kantava pilarilinja, rakennuksen pohjoissivulla katettu, päädyistä avoin lastausosa

Lastulevyvarasto (AA)

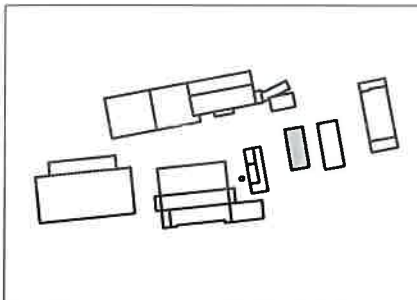

Piirustukset vasemmalla ja alla:
 Lastulevyvaraston pääpiirustuksia: pohja-
 piirustus, leikkaus ja julkisivut, 19., 21., ja
 26.5.1971 (viim. muutos 30.6.1971), Oy Wilh.
 Schauman Ab. (piirustuslähde: UPM)

Korjaamo luoteesta

E14. Korjaamo

rakennusvuosi: 1971 (LP, piir.)

suunnittelija: A. Hakala

muutosvaiheet: sisämuutoksia

kerrosluku: 2

alkuperäinen käyttö: korjaamo-, toimisto- ja sosiaali-tiloja

nykyinen käyttö: 1. kerros pohjoispäässä toimistotiloja tyhjil-
lään, eteläpäässä korjaamotiloja.

2. kerroksessa miesten ja naisten pukuhuo-
neet ja koulutustila.

Osa tiloista vuokrattu (Viialan Teräsrakenne,
Työyht. Aarsleff, lähde: KI)

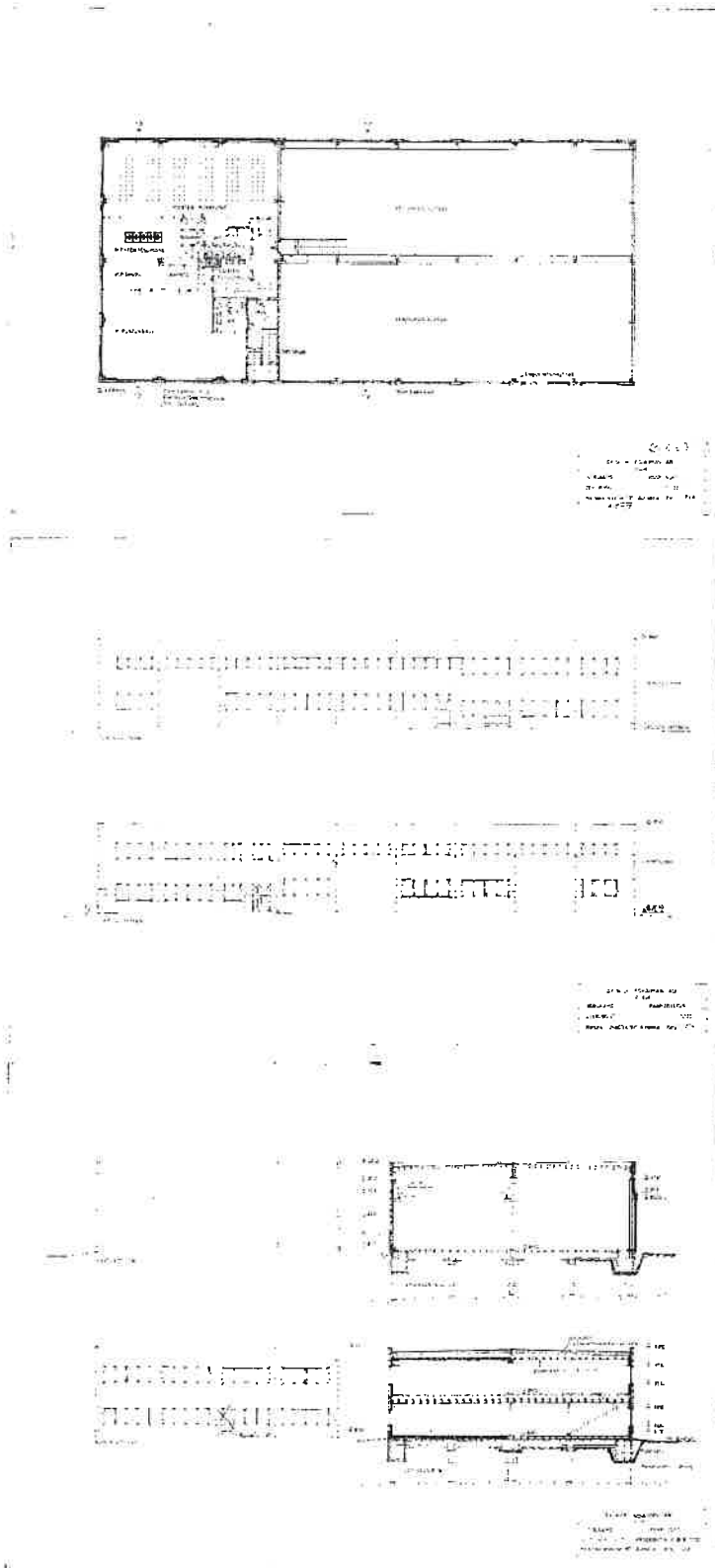
kantava rakenne: sisäpuolinen kantava betonipilarirakenne
ulkoseinillä ja 3 rungon sisäistä pilarilinjaa
toimiston puolella. Korjaamon puolella 1-2
pilarilinjaa, betonipilarien sijaan I-teräspilarit.
Porrashuoneessa kantavat betoniseinät.
Ulkoseinärakenne: 20 cm siporex-elementit,
sisäpuolinen 10 cm koolaus ja lämmöneristys
ja 12 mm lastulevy (pääpiirustus maaliskuu
1971, muutettu 10.4.1973)) Katto toteutettu
myös Siporex-elementeillä, laatoilla.

julkisivut: maalattu siporex-elementtiseinä

tilaratkaisu: eteläpäädyssä kaksi avointa korkeaa korjaa-
mohallia, pohjoispäädyssä toimisto- ja pukuti-
loja kahdessa kerroksessa

Kuvaus ja säilyneisyys

Rakennuksen Siporex-elementteihin perustuva rakennustekniikka oli rakennusaikanaan kokeilevaa. Rakennus poikkeaa alueen rakennuskannasta julkisivumateriaaleiltaan ja rakennustavoiltaan. Se sijoittuu rakentumisperiaatteen vastaisesti kahden tuotantolinjan väliin sulkien välipihan.

Korjaamorakennuksen sisätiloja

Kuvat vasemmalla:

Korjaamon pääpiirustuksia, maaliskuu 1971, A. Hakala (piirustuslähde: UPM)

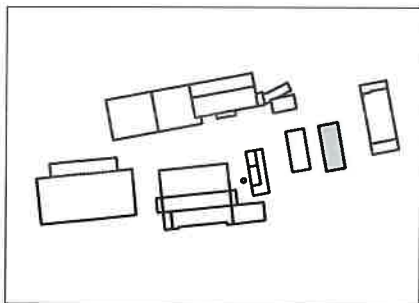
Ylin kuva: pohjapiirustus 2. kerros,

Kuva keskellä: pitkät julkisivut

Alin kuva: päätyjulkisivut ja leikkaukset

Keskusvaraston pohjoispääty

Keskusvaraston itäisivu

E15. Keskusvarasto

rakennusvuosi: 1968

suunnittelija: Oy Wilh. Schauman Ab:n suunnittelutoimisto

muutosvaiheet: -

alkuperäinen käyttö: varasto

nykyinen käyttö: toimisto ja varasto, vuokrattu (Työyhtymä Aarsleff, Pyroll, Ahlström, lähde: KI)

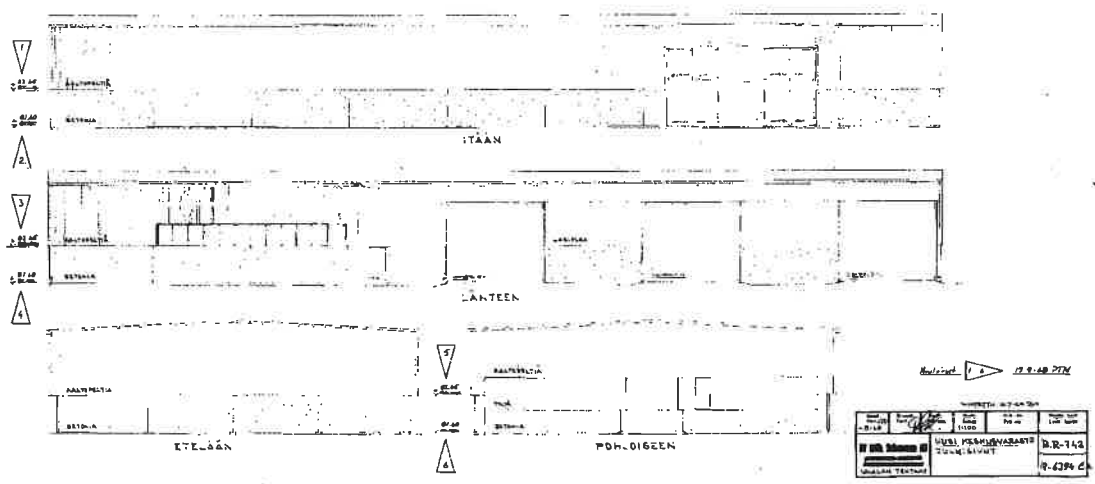
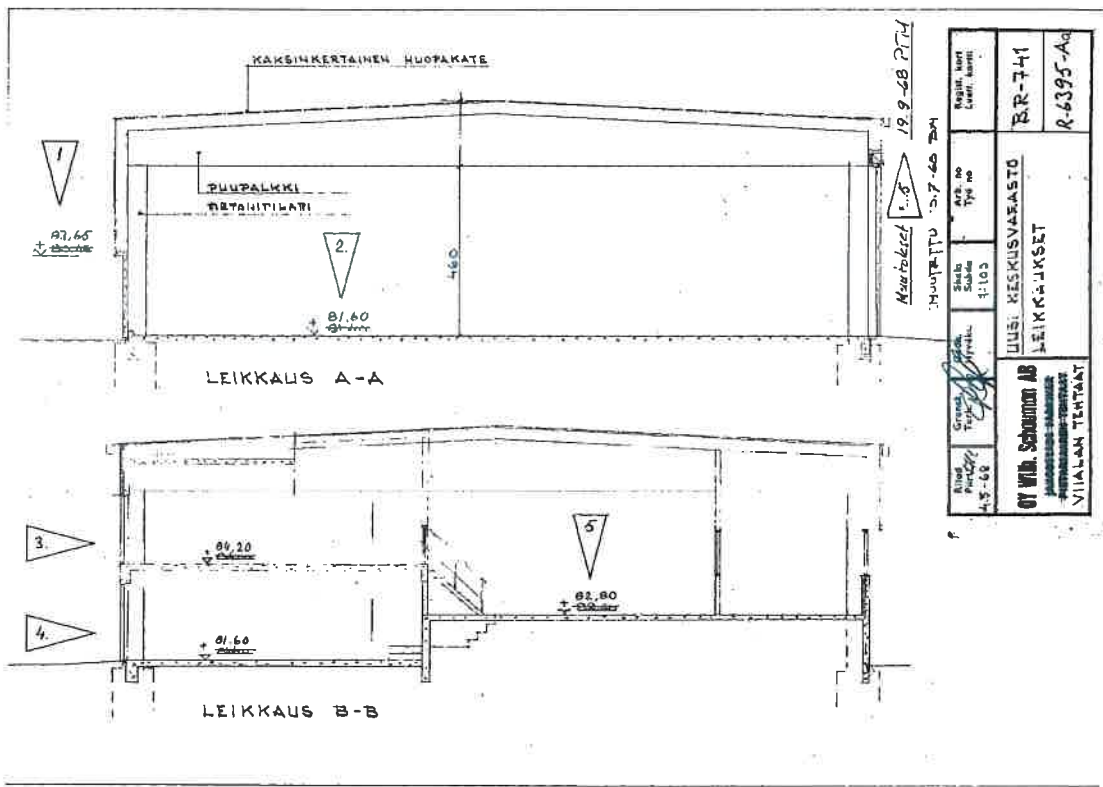
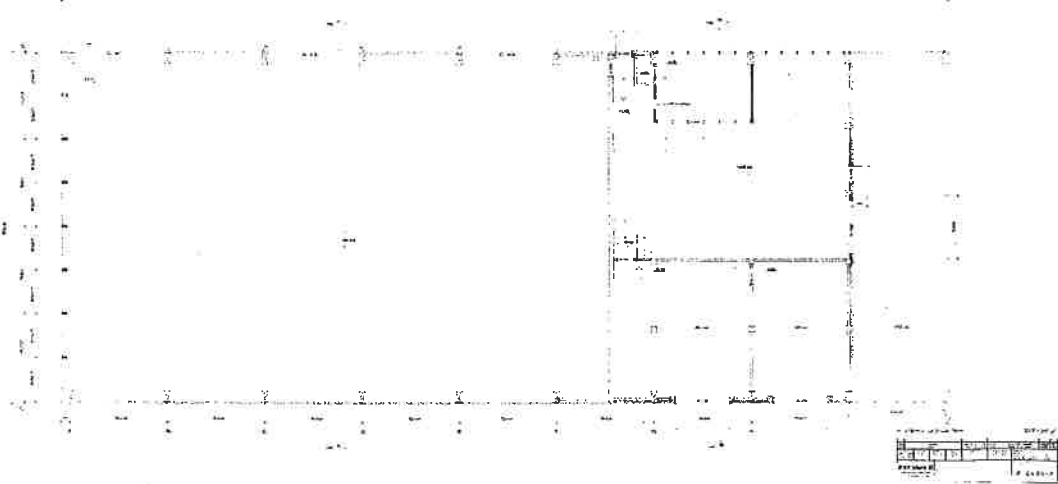
kantava rakenne: ulkoseinillä kantavat teräsbetonipilarit, välipohjat betonia, liimapuupalkkikatto (kaksinkertainen bitumihuopakate (piir.))

julkisivut: betonielementtisokkeli, aaltopeltiseinät, lastaustaso valettua betonia

tilaratkaisu: avoin halli, pohjoispäädyn kaksikerroksinen osa jaettu osiin muuratuilla seinillä, seinälinjoilla kantavia pilareita

Piirustukset viereisellä sivulla:

Keskusvaraston pää- tai työpiirustuksia, viim. muutos 10.7.1968 BN, Oy Wilh. Schauman Ab (piirustuslähde: UPM)

Yhteenveto tehdasalueen rakennusvaiheista

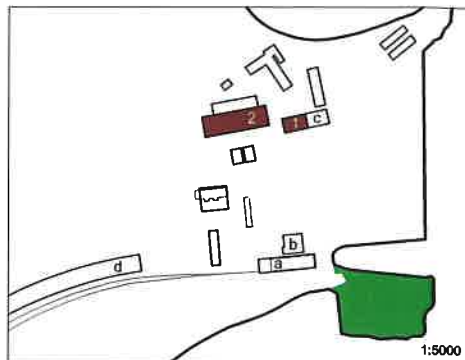
Alkuperäinen rakentamisajankohta

- 1920-22
- 1941-47
- 1950-52
- 1956-62
- 1968-74

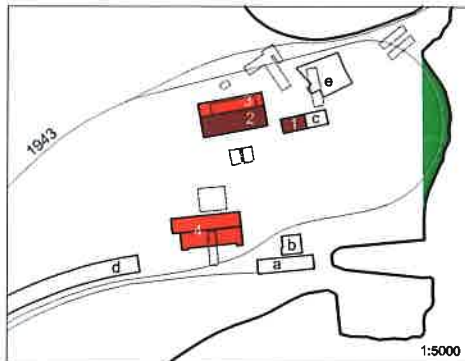
Rakennukset:

1. konttori, ~1920
2. entinen lasitehdas, 1922
3. uusi kaarihalli, 1941
4. puurakennetehdas, 1945-47
5. Vaneritehtaan 1. laajennusosa, 1951
6. Uusi voimalaitos, 1950-52
7. vaneritehtaan 2. laajennusosa, 1956
8. viimeistelyhalli, 1956
9. voimalaitoksen laajennusosa, 1962
10. keskusvarasto, 1968
11. lastuamisosasto, 1968-1972 (asemapiirustusten mukaan)
14. keskusvarasto, 1968
12. korjaamo, 1971
13. tuotevarasto, 1972
14. hautomoallas, 1974

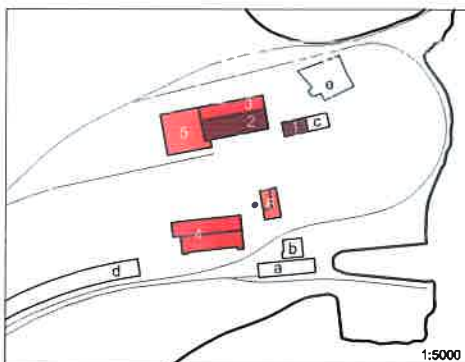
1929

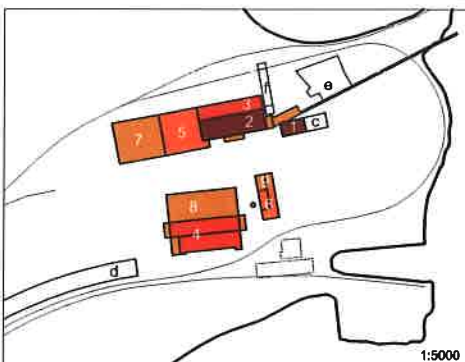
1947

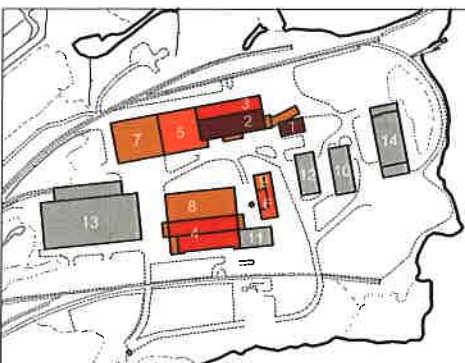
1952

1962

2009

Viialan tehtaat kesällä 1972 (AA)

3 YHTEENVETO

Viialan vaneritehtaan alueen teollinen historia on pitkä. Ensimmäinen alueella toiminut teollisuuslaitos on Akaan höyrysaha, jonka toiminta alkoi vuonna 1873. Muita alueella toimineita tehtaita ovat lasitehdas, valtion lentokonetehdas, puurakenne- ja ovitehdas, vaneritehdas sekä lastulevytehdas. Vanerin valmistus alkoi vuonna 1942. Viiala Osakeyhtiön toimesta 1956 perustettu lastulevytehdas oli Suomen ensimmäinen. Lastulevytehtaan tuotanto päättyi 1978, jolloin sen omistajana oli Oy Wilh. Schauman Ab. Vaneritehdas toimi vuoden 2004 loppuun, jolloin UPM-Kymmene sulki Viialan vaneritehtaan (AA, KI) On ilmeistä, että paikalla, jossa on ollut monipuolista teollista toimintaa 130-vuoden aikana, on kulttuurihistoriallista arvoa Akaalaisen teollisuus historian muistomerkkinä.

Viialan vaneritehtaan alueen teollisuushistoria on muovannut voimakkaasti rakennettua ympäristöä. Tuotantorakennusten lisäksi teollisen historian jäljet näkyvät maaperässä, rautatiessä ja rantaviivan muutoksissa. Varhaisesta 1800-luvun teollisuudesta on merkinä rautatie. 1920-luvulta on säilynyt rakennuksia:

konttori ja alun perin lasitehtaan hytiksi rakennettu vaneritehtaan vanhempi kaarihalli.

Alueen suhteellisen yhtenäistä rakennuskantaa leimaa 1940-1950 -lukujen selkeälinjainen funktionalistinen punatiilinen teollisuusarkkitehtuuri (vaneritehdas 1941/ -51/ -56, puurakennetehdas 1947, voimala 1952/ -62, lastulevytehdas 1956). Tällöin puunjalostusteollisuus kehittyi ja vanerin tuotantoprosessi kasvoi merkittävästi. Rakennusten paikallamuuratut tiiljulkisivut suunnitteli rakennusmestari V.G. Linnapuomi tehtaan suunnittelusta vastanneessa Insinöörirakenne Oy -insinööritoimistossa. Aikakauden arkkitehtonisia aiheita ovat sileillä punatiilijulkisivuilla säännöllisesti toistuvat pystysuuntaiset suorareunaiset tasaruu- dutetut ikkunat, lähes räystäättömät suorareunaiset tasakatot, sisäänkäyntien paikallavaletut seinää kohti viettävät teräsbetonikatokset sekä porrashuoneet, jotka korostuvat tehtaan rakennusmassasta ulkonevina massoina. Pystyikkunat vahvistavat sisätilan vertikaalisuutta porrashuoneissa ja korkeissa hallitiloissa, kuten voimalassa.

1960-luvun lopulta lähtien alueen uudisrakennusten rakennustapa on poikennut aikaisemmasta. Tehokkaasti elementteistä kootut julkisivut ovat korvanneet paikallamuuratun punatiilin. Esteettiset, tehdasalueen arvoa kohottavat pyrkimykset ovat väistyneet. Uudemmissa varasto- ja toimistorakennuksista huolimatta leimaa tehdasympäristön rakennuskantaa edelleen yksinkertainen teollisuusfunktionalistinen punatiilirakentaminen ja rakennejärjestelmien toistoon perustuva säännöllinen julkisivusommittelu.

1800-luvun lopulta vuoteen 1978 asti tehtaan niemellä oli kaksi erillistä tuotantoprosessia, jotka jalostivat puuta ja/ tai hyödynsivät puunjalostusprosessissa syntyvää sahausjätettä energianlähteenä. Vanerinvalmistuksen alettua 1940-luvulla oli molemmilla tuotantolinjoilla erillinen rantaviivan muodossa näkyvä tukkien varastointiin muokattu allas. Tämä kahden prosessin historia näkyi edelleen vaneritehtaan aikana prosessin jakautumisena vaneri- ja jalostetehtaisiin. 1950-luvun alussa valmistunut voimalaitos oli ensimmäinen rakennus tehdasalueella, joka yhdisti pitkittäiset ja erilliset tuotantorakennukset fyysisesti toisiinsa. Koko teollisuusalueen voimanlähteenä toiminut voimalaitos pystysuuntaisine ikkunauhoineen ja voimalaitoksen savupiippu nousevat tehdasalueella esiin keskeisinä vertikaalisina elementteinä muuten vaakasuuntaisessa tehdasympäristössä. Niemen kärjelle 1970-luvun vaihteessa rakennetut uudemmat rakennukset ja hautomoallas ovat rikkoneet kahteen erilliseen tuotantolinjaan perustuvan rakentamisen periaatteen alueella.

4 LÄHTEET

arkistolähteet

UPM-Kymmene Oyj:n arkisto

Viialan vaneritehtaan piirustusarkisto (käyttöarkisto)

painetut lähteet

Alanen, Aulis J. & Ahtokari, Reijo. Sata vuotta teollisuutta Viialassa. Frenckellin kirjapaino Oy, Helsinki 1973.

raportit, tutkimukset ja selvitykset

Immonen, Kari (19.3.2009). Viialan yritysalue 1 – Rakennusten käyttö ja rakennustekninen toimenpidesuunnitelma.

Immonen, Kari (20.1.2009). Viialan yritysalue 2 – Rakennusten perustietoja ja kuntoarvio.

Putkonen, Lauri (30.5.2008). Viialan vaneritehtaan teollisuusympäristö – Rakennushistoriallinen selvitys. (raportti selvityksen liitteenä)

suulliset lähteet

Pekka Kinnari, UPM-Kymmene Oyj

Kari Immonen, DI, UPM-Kymmene Oyj:n konsultti

Käytetyt lähdeviitelyhenteet

AA: Alanen & Ahtokari

KI: Kari Immonen

LP: Lauri Putkonen

UPM: UPM-Kymmene Oyj:n arkisto

VTA: Viialan tehtaan arkisto

5 PIIRUSTUSLIITTEET

Piirustusliitteissä on esitetty selvityksen lähtöaineistona olleet Viialan vaneritehtaan alueen asemapiirustuskartat. Kartoista paaosa on UPM-Kymmene Oyj:n Viialan tehtaan arkistosta. Piirustukset eivät ole mittakaavassa.

LIITE 1

Asemapiirroskartta 1922 (lähde: LP (UPM-Kymmene Oyj:n keskusarkisto))

LIITE 2

Asemapiirroskartta ~1925 (lähde: AA (VTA - Viialan tehtaan arkisto))

LIITE 3

Asemapiirroskartta 1958 (lähde: VTA)

LIITE 4

Tehdasalueen tiekartta 11.6.1959, VN, Viiala Oy (lähde: VTA)

LIITE 5

Asemapiirroskartta 13.4.1961 Helsinki (lähde: VTA)

LIITE 6

Asemapiirustusote, keskusvarasto 1968 (lähde: VTA)

LIITE 7

Tehdasalueen kaapelikartta 17.2.1972, SS, Oy Wilh. Schauman Ab, Viiala (lähde: VTA)

LIITE 8

Asemapiirroskartta 25.5.1998, RT (lähde: VTA)

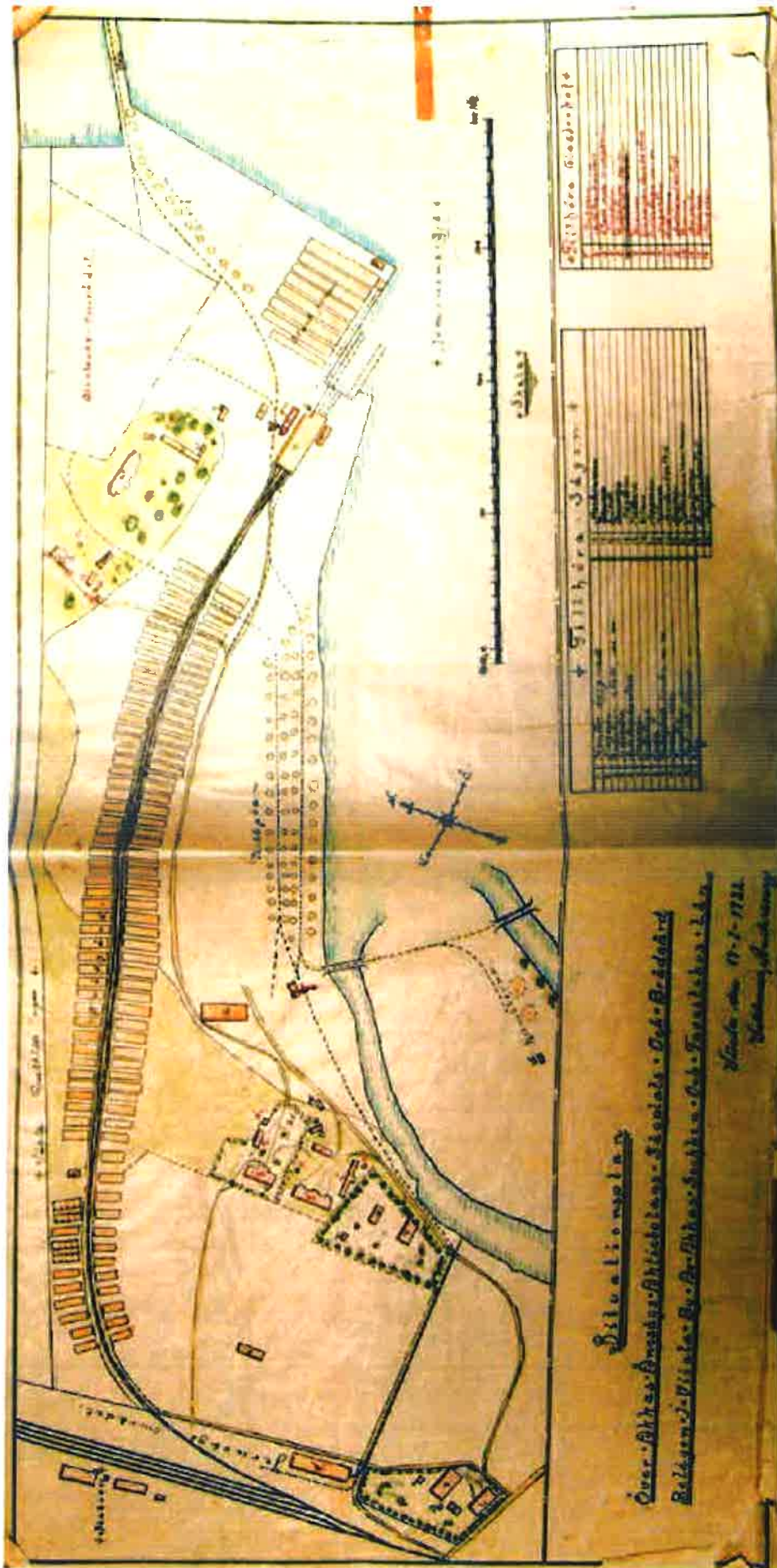
LIITE 9

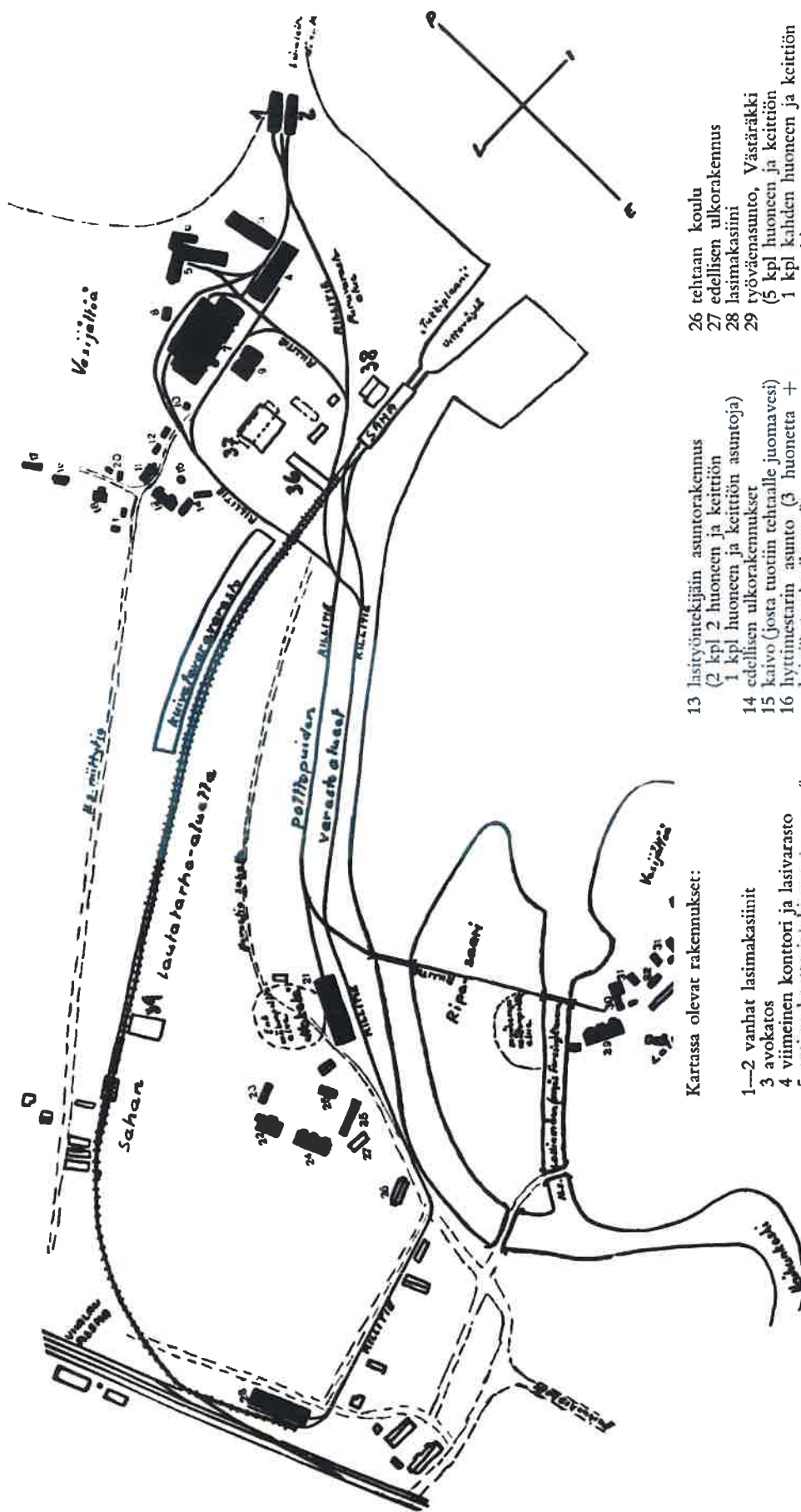
Pohjakarttaote 2008 (lähde: Akaan kaupunki)

1922

(lähde: LP (UPM-Kymmene Oyj:n keskusarkisto))

LIITE 1

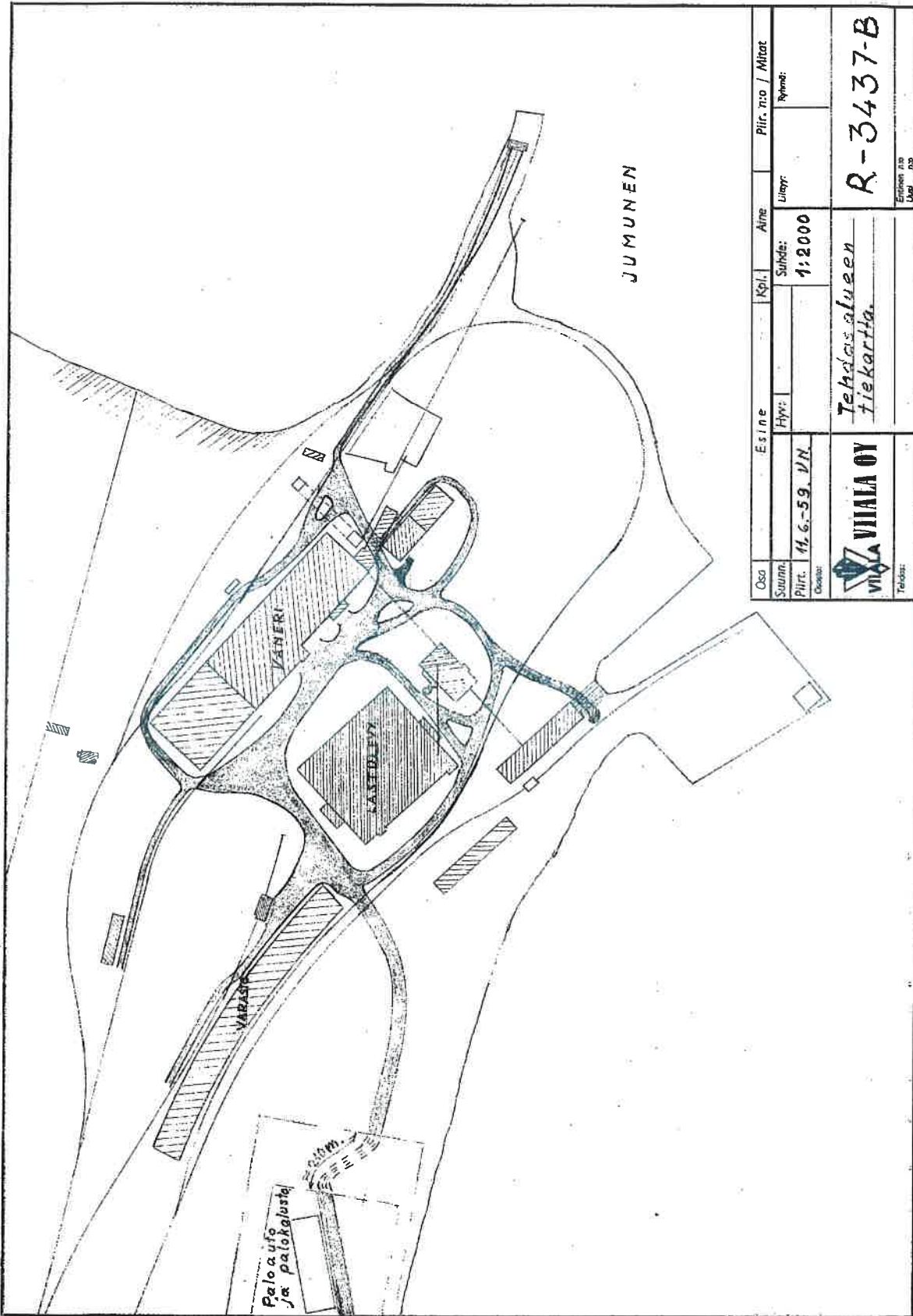

Kartassa olevat rakennukset:

- 1-2 vanhat lasimakasiinit
- 3 avokatos
- 4 viimeinen konttori ja lasivarasto
- 5 entinen konttori + hiomo + puusepä-
verstaas + upokaskamari + savitupa +
mylly savipalojen jauhamista varten
- 6 konehuone
- 7 tehdas
- 8 tehtaan käymälä
- 9 raaka-ainevastot
- 10 portti
- 11 ulkoryöyhörajajan asunto (2 huonetta +
keittiö)
- 12 edellisen ulkorakennus

- 13 lastityöntekijän asuntorakennus
(2 kpl 2 huoneen ja keittiön
1 kpl huoneen ja keittiön asuntoja)
- 14 edellisen ulkorakennukset
- 15 kaivo (josta tuotiin tehtaalle juomavesi)
- 16 hytimestaroin asunto (3 huonetta +
keittiö + viinikkamari)
- 17 edellisen ulkorakennus
- 18 Vilppulan oma talo
- 19 edellisen ulkorakennus
- 20 pieni mökki + ulkorakennus
- 21 lasivarasto
- 22 isännöitsijän asunto
- 23 edellisen ulkorakennus
- 24 työväenasunto, Nokela
(5 kpl huoneen ja keittiön
1 kpl 2 huoneen ja keittiön asuntoja)
- 25 edellisen ulkorakennus

- 26 tehtaan koulu
- 27 edellisen ulkorakennus
- 28 lasimakasiini
- 29 työväenasunto, Västäräkki
(5 kpl huoneen ja keittiön
1 kpl kahden huoneen ja keittiön
asuntoja)
- 30 edellisen ulkorakennus
- 31 navetat
- 32 sauna + leivintupa
- 33 työväenasunto (kaksikerroksinen, 16
kpl huoneen ja keittiön asuntoja)
- 34 edellisen ulkorakennus ja käymälä
- 35 palokunnantalo
- 36 lajittelupöytä
- 37 sahatavarakuivaamo
- 38 voimalaitos
- 39 kimpivarasto

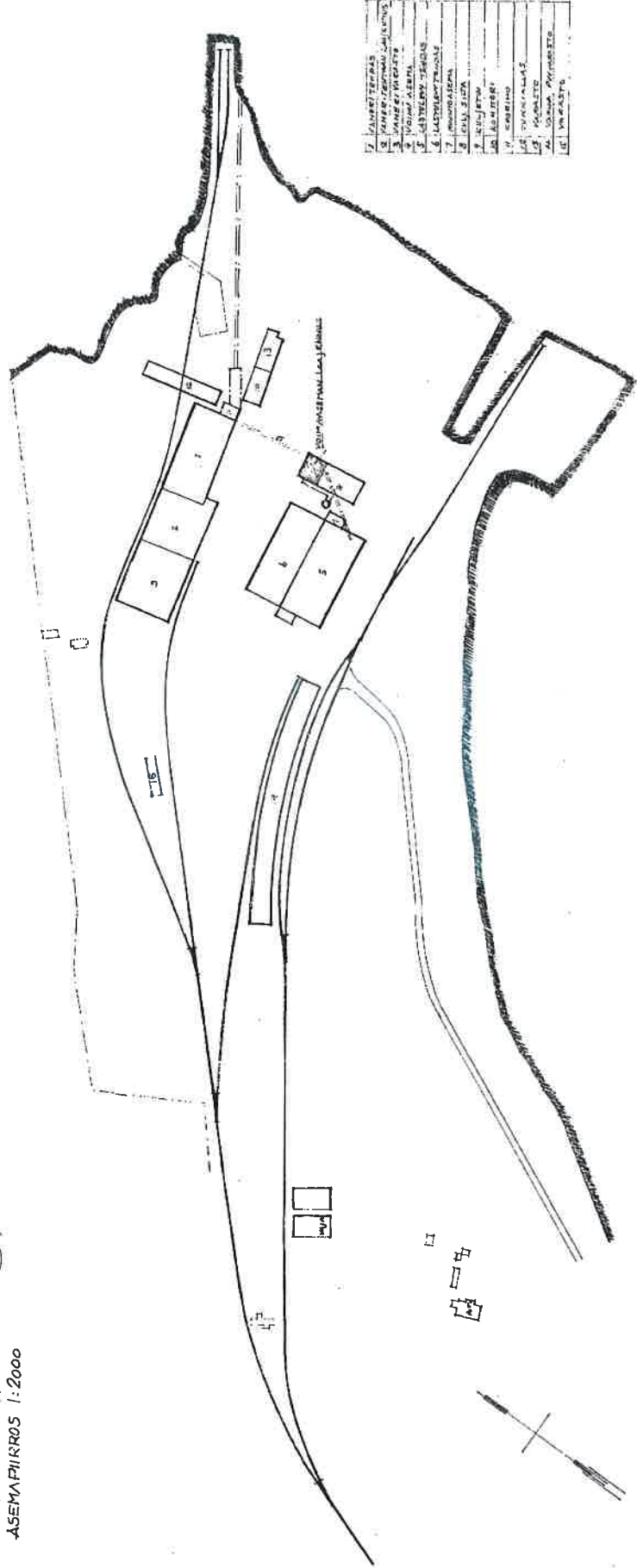

1959
(lähde: VTA)

1961
(lähde: VTA)

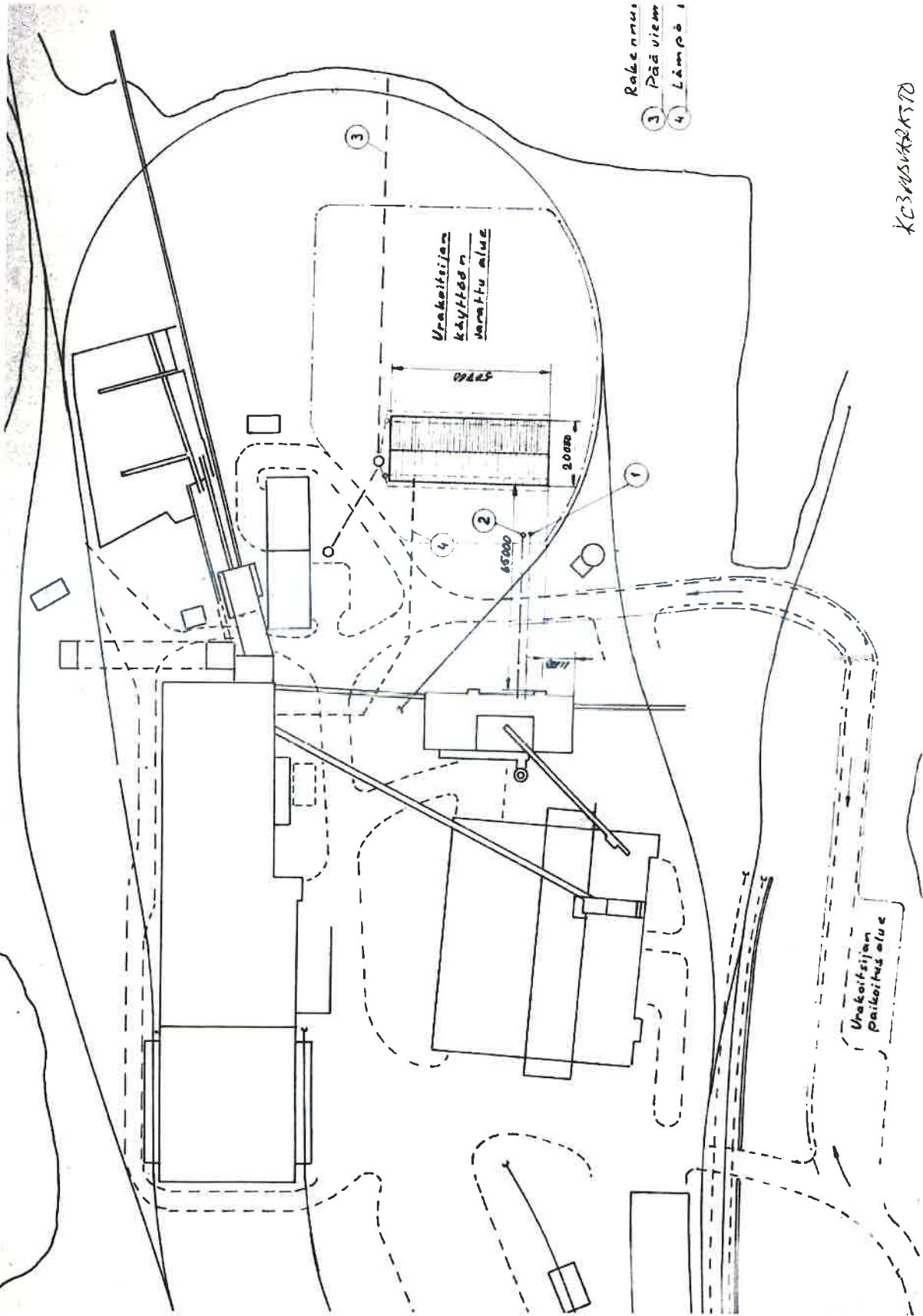
LIITE 5

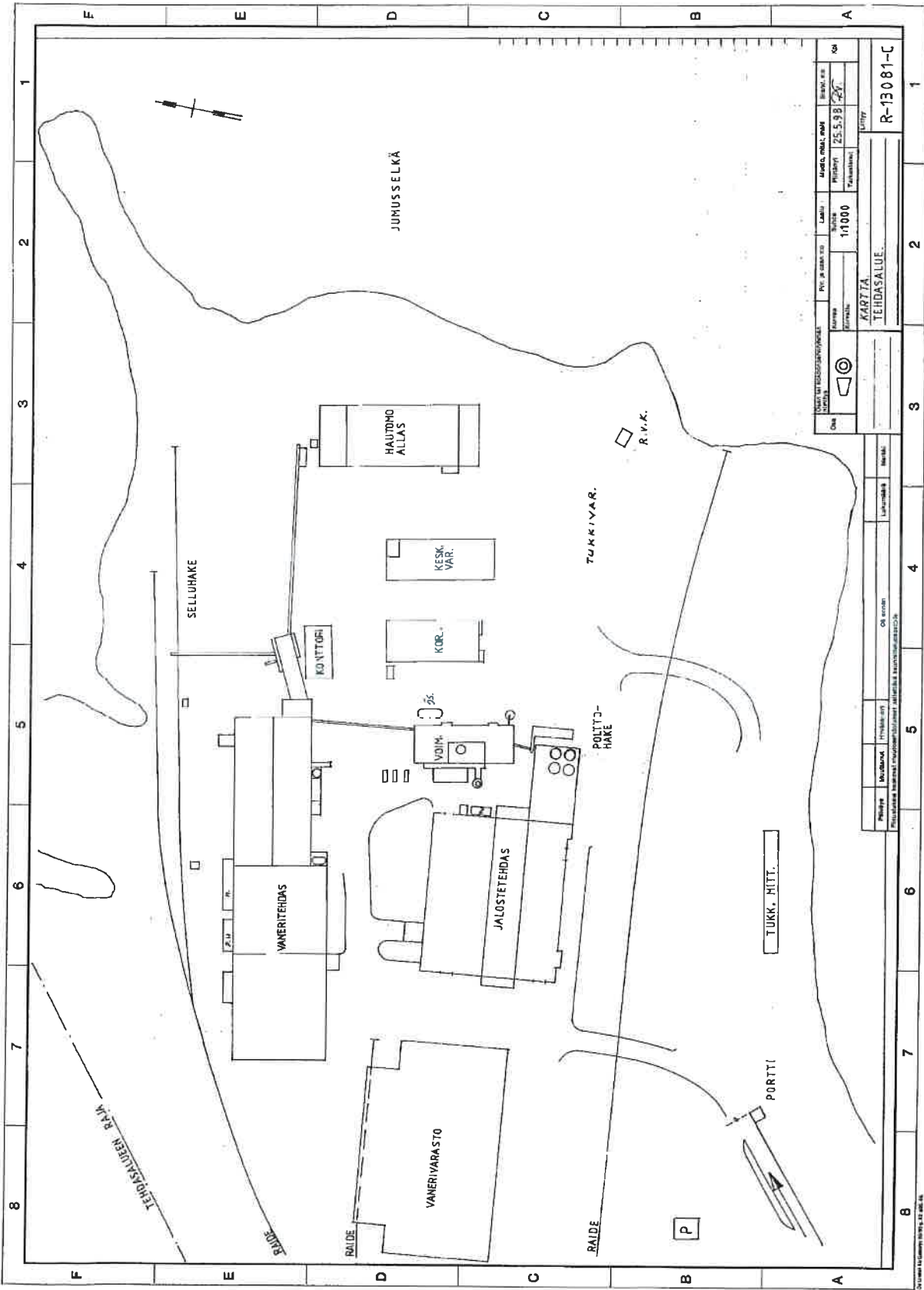
VIIALA OY
ASEMAPIIRROS 1:2000

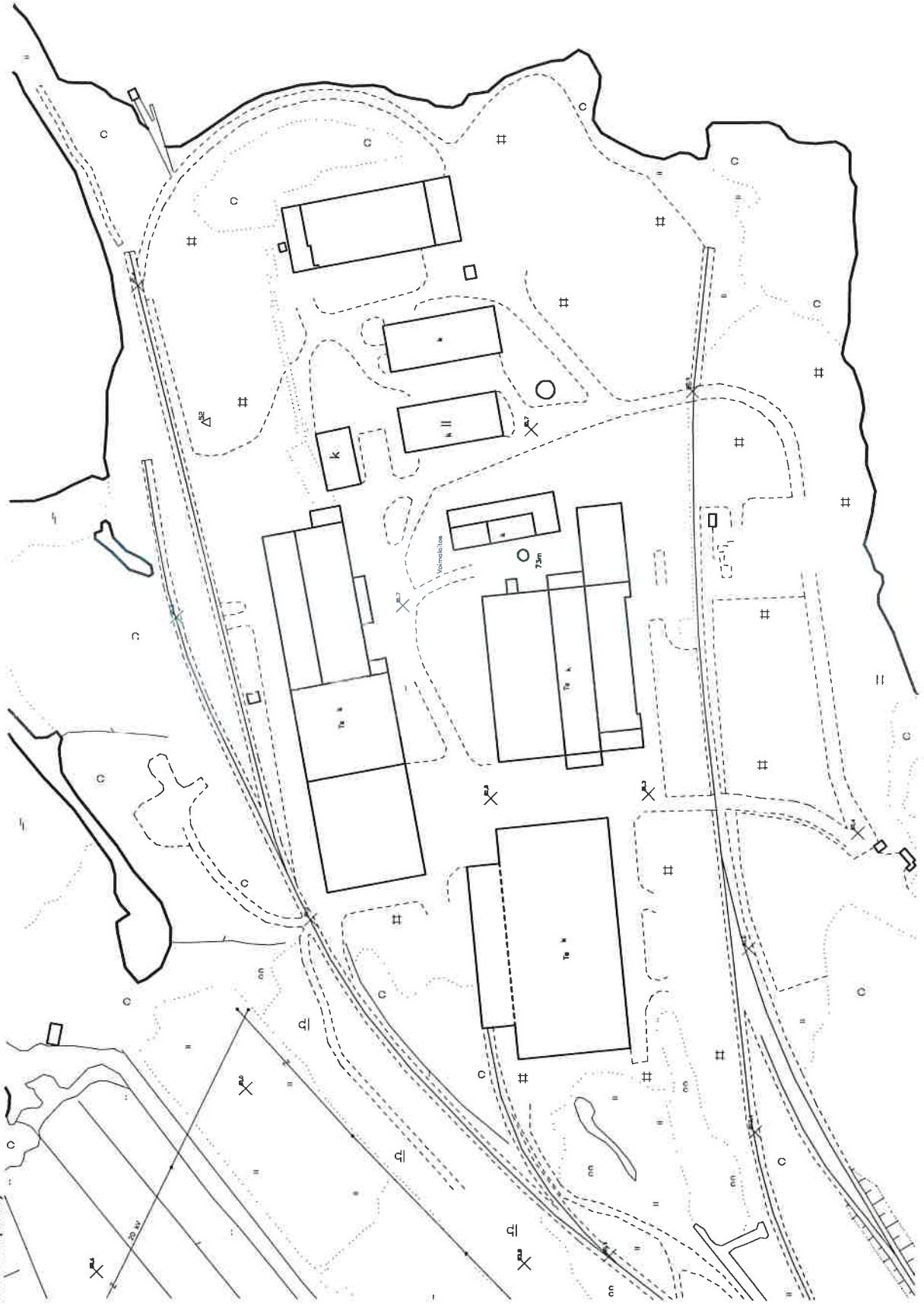
KESKINIKI, 18.11.1961

1968
(lähde: KI (VTA?))

LIITE 9

2008
(lähde: Akaan kaupunki)